

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FAKULTA FILOZOFICKÁ
KATEDRA POLITOLOGIE A EVROPSKÝCH STUDIÍ

Jakub Šírek

Analýza vztahů Islandu a Evropské unie

Bakalářská práce

Vedoucí práce
Mgr. Markéta Šustková, Ph.D.

OLOMOUC 2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedené literatury.

V Olomouci dne 29. 4. 2015

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Markétě Šustkové, Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky a vstřícnost při vedení této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Island: ostrov na okraji Evropy.....	9
1.1. Islandská specifika	9
1.2. Zvláštní vztahy s USA – Island jako severský pragmatik.....	15
2. Island a evropské integrační procesy – oscilace ve vztahu s Evropou	21
2.1. Počátky evropských integračních procesů a vstup Islandu do EFTA.....	21
2.2. Přiblížení se kontinentu – začlenění do Evropského hospodářského prostoru	25
2.3. Rozšíření spolupráce o volný pohyb osob – vstup do Schengenu	28
3. Změna islandského postoje.....	31
3.1. Ekonomické faktory	31
3.2. Politické faktory	34
3.3. Současná situace a další vize spolupráce s EU	40
Závěr	43
Abstrakt.....	47
Abstract	47
Literatura.....	49

Úvod

Bakalářská práce se věnuje analýze islandského postoje vůči integraci do evropských struktur a vstupu do Evropské unie. Tato problematika je zkoumána v období od konce druhé světové války do současnosti (1945–2015). Otázka integračních procesů představovala v zemi vždy řadu diskusí a sporů jak na politické scéně, tak i mezi veřejností, jejichž příčinou byla některá specifika země. Island zachovával svůj postoj týkající se členství v nadnárodních institucích prakticky po celý zbytek 20. století, s výjimkou vstupu do Evropského společenství volného obchodu, Evropského hospodářského prostoru a Schengenského prostoru. Zásadní zvrat nastal po kolapsu islandského bankovního sektoru způsobeného celosvětovou finanční krizí, kdy se výrazně projevil pragmatismus islandské společnosti. Evropská unie začala představovat záruku stabilizace ekonomické situace, od čehož se také odvíjely změny, kterými prošel stranický systém. Nově zvolená proevropsky orientovaná vláda sociální demokracie a levicového hnutí Zelených podala velmi rychle po svém ustavení oficiální žádost o vstup do EU. Dané téma se stává velmi aktuálním, neboť letos v březnu Island jako historicky první žadatel o členství svou přihlášku stáhl.

Primárním cílem práce je analýza konkrétních důvodů dlouhodobého nezájmu Islandu o spolupráci s Evropskou unií a následně faktorů, které v aktuálním vývoji posledních sedmi let přiměly islandskou vládu změnit strategii v otázce vstupu do EU. Sekundárním cílem je systematická deskripce vývoje vztahů Islandu a mezinárodních organizací v časovém období od konce druhé světové války do současnosti s důrazem na objasnění zásadních milníků a jejich vnitropolitickou reflexi. Na tato témata nám podají odpověď dvě výzkumné otázky, které znějí: *Jaké jsou důvody a politicko-ekonomické pozadí dlouhodobého nezájmu Islandu o začlenění do struktur Evropské unie? Které faktory přispěly ke změně islandského postoje vůči Evropské unii a vedly k zahájení přístupových rozhovorů? Jedná se o jednopřípadovou studii. V práci je využita jednak analytická metoda, pomocí které jsou zkoumány specifické faktory ovlivňující orientaci zahraniční politiky Islandu v průběhu druhé poloviny 20. století a jeho postoj k začlenění do evropských struktur. Dále tato metoda slouží k zjišťování okolností, které přispěly k reorientaci Islandu směrem k Evropské unii. V práci je využita také metoda deskriptivní sloužící k hlubšímu vysvětlení souvislostí popisujících oscilaci Islandu směrem k evropské integraci a jeho postupné začlenění do EFTA, EHP a Schengenského prostoru.*

Práce je rozčleněna do tří hlavních kapitol, které se dále dělí na jednotlivé podkapitoly. První část se zabývá specifickými znaky Islandu odlišujícími jej od ostatních evropských států. Patří mezi ně ostrovní poloha, která významně určovala vztahy Islandu s ostatními částmi světa v průběhu druhé poloviny 20. století. Dalším faktorem je silná ekonomická závislost na rybolovném průmyslu, který je obyvateli považován za jakési národní dědictví. Islandané jsou navíc velmi homogenním národem, z čehož vyplývá jejich uvědomování si národní identity a důraz kladený na zachování suverenity státu. Homogenita se svým způsobem odráží i na politické scéně. Jsou sestavovány relativně stabilní vládní koalice tvořené zejména středopravicovými konzervativními stranami, jejichž dlouhodobá účast na vedení země odráží názory veřejného mínění. Následně se tato kapitola věnuje vztahům Islandu se Spojenými státy americkými. Ty neutrálnímu státu s absencí vlastní armády zajišťovaly ochranu a vojenskou obranu od druhé světové války, konkrétně od roku 1941 až do uzavření letištní základny v Keflavíku v roce 2006. Tato kapitola podává odpověď na první výzkumnou otázku věnující se politicko-ekonomickým důvodům nezájmu o integraci.

Druhou kapitolu, která je zaměřena na pozvolné přibližování se ostrova kontinentální Evropě, lze časově vymezit léty 1950–2001. Obsahuje popis integračních procesů, které probíhaly v poválečné Evropě od 50. let a vygradovaly založením Evropského společenství uhlí a oceli a Evropského hospodářského společenství. Její součástí je také reakce skandinávských zemí na dění v západní Evropě. Následně řeší založení Evropského společenství volného obchodu, jehož členem se Island stal v roce 1970, kdy hlavní pozitivní plynoucí z účasti na projektu spatřoval v možnosti uzavřít obchodní dohody s EHS. Dále se tato kapitola zabývá situací po vytvoření jednotného trhu v rámci ES a jeho propojením se zeměmi EFTA. Island je součástí Evropského hospodářského prostoru od roku 1994, což mu umožnilo exportovat rybí produkty na společný evropský trh bez podmínky přijetí pravidel vyplývajících ze Společné rybolovné politiky EU. Poslední část kapitoly je pak věnována problematice Schengenského prostoru a účasti Islandu na tomto projektu.

Kapitola poslední je zaměřena na změnu postoje islandské vlády a společnosti ke vstupu do Evropské unie. Její obsah lze vymezit léty 1991 až 2015. První podkapitola se zabývá ekonomickými faktory, zejména situací od roku 2008 poté, co zemi postihla finanční krize, a během krátké doby vyhlásily bankrot tři největší islandské banky. Dále jsou rozebrány politické faktory vedoucí ke změně pohledu na integraci. Mezi lety 1991–2009 držely moc v rukou středopravicové konzervativní vlády nepříliš nakloněné

členství v Evropské unii. Finanční krize však zcela změnila uspořádání politické scény a předčasné volby vyhrála proevropská sociální demokracie. Závěrečná část kapitoly se věnuje aktuální situaci, následkům parlamentních voleb z roku 2013 a současným vztahem islandské společnosti k Evropské unii.

Dané problematice, týkající se islandského postoje vůči Evropské unii je bohužel v českém prostředí věnována minimální pozornost. V zahraničí je situace obdobná. Výjimku pak představují islandské texty několika tamních politologů a odborníků zaměřujících se na záležitosti spojené s Evropskou unií. Ke zpracování tématu velmi posloužila internetová databáze EBSCO, obsahující celou řadu odborných textů uveřejněných v recenzovaných periodících. Stažení žádosti o vstup do EU je velmi aktuální informací, z toho důvodu zatím neexistuje odborná literatura pro tuto problematiku a jediným zdrojem informací jsou zahraniční deníky dostupné online. Jedná se zejména o The Guardian, The New York Times, The Economist, dále pak islandský Vísir a Morgunbladid, kde je ale jen malé množství článků publikováno v anglickém jazyce.

Práce je vystavěna z velké části na základě cizojazyčných zdrojů. Hlavním zdrojem pro tuto studii byla publikace profesora fakulty politologie Islandské univerzity v Reykjavíku Dr. Baldura Thorhallssona s názvem *Iceland and the European Union*. Časově se kniha věnuje vývoji událostí od druhé světové války po vstup země do schengenského prostoru. Součástí knihy jsou i kapitoly zaměřující se na neobyčejný vztah Islandu s USA či euroskeptický postoj většiny politických stran na Islandu. V této práci jsou využity zejména části týkající se členství Islandu v EFTA, EHP a schengenském prostoru. Thorhallsson uceleně popisuje vývoj islandského postoje k evropským strukturám ve druhé polovině 20. století. Rozhodně by se však dané problematice dala věnovat podstatně větší pozornost. Kniha vyšla již v roce 2004 a zatím neexistuje její doplněné vydání, které by mohlo zachytit velmi podstatné události spojené s ekonomickou krizí a faktory z ní vyplývající, vedoucí ke změně názoru islandské společnosti na otázku vstupu do Evropské unie. K doplnění historických událostí bylo použito dílo Gunnara Karlssona *The History of Iceland*. Tato publikace však přináší o daném tématu jen omezené množství informací, neboť událostem druhé poloviny 20. století věnuje jen velmi malou pozornost. V českém prostředí vyšla kniha autorky Heleny Kadečkové *Dějiny Islandu*, která se této zemi věnuje velmi obecně a pro téma práce byla přínosnou jen okrajově.

Vývoj stranického systému a politických událostí na Islandu dobře zachycuje

další profesor politologie na Islandské univerzitě Ólafur Hárdáron. Jeho text *The Icelandic Electoral System 1844–1999*, který je součástí publikace Bernarda Grofmana a Arenda Lijpharta *The Evolution of Electoral and Party System in the Nordic Countries*, přináší ucelené informace o vytváření systému a změnách, kterými Island v průběhu let prošel. Hárdáron společně s kolegou Gunnarem H. Kristinssonem vydávají reporty, v rámci nichž přinášejí hodnocení výsledků voleb. Problematice stranického systému a obecně událostem spojeným s islandskou politikou je v České republice věnována zřejmě největší pozornost. Politolog Masarykovy univerzity v Brně Lubomír Kopeček vydal v rámci recenzovaného časopisu *Politologická revue* článek poskytující informace o islandském stranickém systému a politických stranách. Článek vyšel již v roce 2005, a proto v této práci sloužil spíše k pochopení vývoje stranického systému a postoji jednotlivých politických stran v 90. letech. Kopeček, jako jeden z editorů knihy *Politické strany moderní Evropy*, se našemu tématu věnuje i zde. Dalším autorem zabývajícím se oblastí islandské politiky je politolog Pavel Maškarinec. Pro tuto práci byly využity jeho texty mapující výsledky parlamentních i prezidentských voleb na Islandu.

Přínosným v oblasti ekonomické krize byl zcela nepochybně text Arthura L. Centonzeho, profesora ekonomie na newyorské univerzitě Pace, s názvem *Icelandic Financial Meltdown*, který přináší poměrně podrobný přehled událostí, jež vedly ke krachu islandského bankovního sektoru. Současné situaci a událostem týkajících se záležitostí spojených s Evropskou unií se vzhledem k její aktuálnosti věnují nejvíce zahraniční periodika dostupná na internetu, konkrétně *The Guardian*, *The New York Times*, islandský *Vísir* či *Morgunbladid*. Částečné přiblížení situace poskytují také webové servery EUObserver.com a EurActiv.com.

1. Island: ostrov na okraji Evropy

O Islandu je možné hovořit stále ještě jako o „mladé“ republice. Paradoxem však zůstává, že je považován za zemi s nejstarší tradicí parlamentního uspořádání na světě. První kapitola je věnována jeho specifickým geopolitickým znakům, a to konkrétně faktorům geografickým, ekonomicko-sociálním a politickým. Dalšími aspekty, kterým se tato část práce věnuje, jsou strategická poloha ostrova, jeho neutralita, absence vlastních ozbrojených složek a s ní související otázka bezpečnosti, zahraniční vztahy se světovými velmocemi v době druhé světové války a následně v průběhu druhé poloviny 20. století. Cílem této kapitoly je najít odpověď na otázku, které z těchto okolností nejvíce ovlivnily specifický postoj Islandu vůči členství v mezinárodních organizacích a začlenění ostrova do evropských struktur.

1.1. Islandská specifika

Island leží v severní části Atlantského oceánu obklopen Grónskem ze severozápadu a Velkou Británií z jihovýchodu. Nejsevernější část země je okrajově protnutá severním polárním kruhem¹ (Iceland.is 2014, online). I přes poměrně značnou rozlohu² ostrova se jedná o jednu z nejméně obydlených zemí. Žije zde pouze 325 000 obyvatel³ (Statistics Iceland 2014, online), což je dáno především nemožností obývat vnitrozemí ostrova, které je z velké části tvořeno ledovci, fjordy a horami (Iceland.is 2014, online). Navzdory poloze Islandu je jeho klima označováno jako mírné.⁴ Geografické faktory jsou určující jak pro ekonomicko-sociální problematiku, tak částečně také pro politickou specifikaci země.

Vzhledem ke klimatickým podmínkám⁵ je islandské zemědělství založeno především na chovu hospodářských zvířat, a to skotu a ovcí. V rámci Evropské unie

---

¹ Tento nejmladší evropský ostrov vznikl srážkou dvou tektonických desek ve Středozezemním hřbetu – eurasijské a severoamerické. Dodnes jsou obě desky neustále v pohybu, což způsobuje velmi aktivní sopečnou činnost na ostrově (Iceland.is 2014, online).

² Rozloha Islandu činí 103 000 km², což představuje zhruba o jednu pětinu větší hodnotu, než jakou zaujímá Česká republika (Statistics Iceland 2014, online).

³ Obyvatelstvo je rozprostřeno okolo pobřeží, zejména v jihozápadní části ostrova, kde se také nachází největší islandská aglomerace s názvem Höfudborgarsvæði, jejíž součástí je hlavní a zároveň největší město Islandu – Reykjavík. Celá aglomerace čítá na 208 000 obyvatel, což představuje dvě třetiny populace, v samotné metropoli pak žije okolo 121 000 lidí (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2014, online).

⁴ Výška teploty je ovlivněna prouděním jižního Gólfského proudu, tudíž zimní měsíce jsou teplotně mírné (Jóhannesson 2010: 6).

⁵ Nestabilní počasí a nízké letní teploty jsou limitující pro pěstování plodin. Další omezení představuje minimální podíl orné půdy na ostrově a nepříznivá nadmořská výška (Jóhannesson 2010: 7, 22).

však jejich počet představuje zanedbatelnou hodnotu (Jóhannesson 2010: 6–22). Hlavní hospodářské odvětví představuje již několik stovek let rybolov⁶, který se počátkem 20. století stal významnou součástí ekonomiky země a mořské produkty základní obchodovatelnou komoditou. V meziválečném období se celkový objem vylovených mořských produktů několikanásobně zvýšil.⁷ Nárůst byl způsoben postupným vyloučením zahraničních rybářských lodí z islandských vod, jelikož výlučná rybolovná zóna země se neustále rozšiřovala. Aktuálně však export mořských produktů mírně klesá⁸ (Ministry of Fisheries and Agriculture 2014, online). Rybolov vždy představoval a stále představuje jednu z nejdiskutovanějších otázek týkajících se začlenění Islandu do evropských struktur. Hlavní překážkou pro Island je v současné době přijetí podmínek vyplývajících ze Společné rybolovné politiky EU, jejímiž primárními zásadami vždy bylo zajištění udržitelnosti rybí populace, ochrana mořského prostředí a zásobování občanů EU kvalitními potravinami. Stanovuje kvóty pro objem výlovu a povolené způsoby lovu (Evropský parlament 2015, online). Rybolovná politika prošla dvěma reformami, první z roku 2002 stanovila omezení intenzity rybolovu snížením počtu dnů, během kterých je možné lovit (Euroskop.cz 2015, online), druhá vstoupila v platnost v lednu 2014 a její prioritou je zejména zákaz výmětů⁹ a vrácení počtu rybích druhů na udržitelnou úroveň (Evropský parlament 2015, online). Nutnost přijetí těchto podmínek spojená s obavou o převzetí moci nad rybolovem ze strany Evropské unie, která stále častěji kriticky vystupuje vůči Islandu z důvodu nadměrného výlovu některých rybích druhů, představuje pro Island závislý na tomto hospodářském odvětví značné dilema v otázce členství.

Ekonomika země byla takřka celé 20. století ovlivněna vývozem rybích produktů do zahraničí.¹⁰ Hospodářská situace se výrazně zlepšila paradoxně během

---

⁶ V průběhu let 1930–1967 znamenal rybolov pro Island 15 % HDP a zároveň 90 % celkového exportu země (Majer, Kaniok 2011: 83).

⁷ Během první světové války představoval celkový počet vylovených mořských produktů asi 200 000 tun, po druhé světové válce 1,5 milionu tun (Ministry of Fisheries and Agriculture 2014, online).

⁸ V roce 2000 činil export mořských produktů 63 %, což představovalo 41 % celkového vývozu země, v roce 2013 se jednalo už jen o 45 % vývozu, což znamenalo 27 % celkového exportu Islandu (Central Bank of Iceland 2014, online).

⁹ Výmětem se rozumí mořské produkty, které jsou zejména kvůli nevyhovujícím požadavkům trhu (velikost, poškození) po vylovení shozeny zpět do moře. Ve většině případů tyto živočišné hynou, což má za následek snížení reprodukce a narušení mořského ekosystému (Evropská komise 2007, online).

¹⁰ V současné době patří mezi prosperující odvětví islandské ekonomiky turistický ruch, rybolov, energetika, výroba hliníku a také velmi rozvinutá oblast IT technologií. Cestovní ruch získal díky rapidnímu nárůstu počtu turistů v letech 2012 a 2013 vedoucí ekonomické postavení a přinesl do státní kasy skoro 1 miliardu EUR a dal práci několika desítkám tisíc lidí, jelikož s rozvíjejícím se cestováním je spojena také výstavba ubytovacích zařízení, restaurací, budování infrastruktury a jiné. (Businessinfo.cz 2014, online).

druhé světové války, kdy většina evropských zemí zažívala hospodářský úpadek, a to právě díky příjmům pocházejícím z vývozu mořských produktů zejména do Velké Británie. Velmi pozitivně pro státní pokladnu se projevila také přítomnost amerických vojenských jednotek; přispěl fakt, že islandské území nebylo přímo postiženo boji, tudíž se země nemusela zabývat poválečnou rekonstrukcí¹¹ (Kadečková 2001: 247–249). Island se stal jednou z evropských zemí, která přijala finanční pomoc na základě tzv. Marshallova plánu¹², z něhož se jí podařilo vyčerpat velké množství prostředků. Island jej přijal v roce 1948, s čímž souviselo i jeho propojení s mezinárodní Organizací pro evropskou hospodářskou spolupráci (Central Bank of Iceland 2014, online). Ačkoli pomoc na rekonstrukci poválečné Evropy vypršela v roce 1952, Islandu se povedlo čerpat peníze až do roku 1960 (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 119). Země totiž po ztrátě dvou významných odběratelů rybích produktů na počátku 50. let, Velké Británie a Afriky¹³, začala svou ekonomiku orientovat směrem k východní Evropě, což vyvrcholilo až uzavřením obchodní smlouvy se Sovětským svazem.¹⁴ Obavy Spojených států z možné ztráty důležitého spojence navíc umocnil v roce 1956 nástup levicové vlády¹⁵ k moci, jejímž hlavním cílem bylo stáhnout americké vojenské jednotky z ostrova (Ólafsson 2007: 24–27). USA proto ihned přijaly příslušná opatření, a to v podobě poskytnutí úvěru zemi, protože velmi reálně existovala možnost, že Island přijme finanční pomoc od Sovětského svazu.¹⁶ Aby na tuto půjčku Island nepřistoupil, nabídly mu Spojené státy podporu ve formě tzv. druhé vlny Marshallova plánu, kterou země využívala v letech 1956–1960.¹⁷ Tímto se USA snažily zajistit stabilitu na Islandu, která zaručovala upevnění jejich vlastních strategických a politických

---

¹¹ Island i přes dobře naplánované využití finančních prostředků nashromážděných během druhé světové války zažil krátkodobou poválečnou krizi. Ta byla způsobena zejména nedostatkem spotřebního zboží a jeho enormně vysokou cenou. Islandu se však brzy podařilo ekonomiku znovunastartovat realizací několika projektů, a to zejména investicemi do modernizace rybářské loďní flotily, která zásobovala evropské trhy rybím masem (Kadečková 2001: 247–249).

¹² Marshallův plán byl přednesen 5. června 1947 na Harvardské univerzitě americkým státním tajemníkem Georgem Marshalllem.

¹³ Velká Británie uvalila embargo na dovoz rybích produktů z Islandu kvůli tzv. tresčím válkám (Ólafsson 2007: 25), export na africký trh byl přerušen občanskou válkou v Nigérii (Iceland.is 2015, online).

¹⁴ V letech 1956–1960 činil islandský export rybích produktů do zemí RVHP bezmála 31 %. Z Islandu byla dále vyvážena ovčí vlna, import ze Sovětského svazu představoval pohonné hmoty, olej, automobily a zemědělskou techniku (Iceland.is 2015, online).

¹⁵ Po islandských parlamentních volbách v roce 1956 došlo k sestavení levicové trojkoalice tvořené Lidovou aliancí (původní Socialistická strana, která od této doby používala nový název), dále Progresivní stranou a Sociálně-demokratickou stranou (Ólafsson 2007: 26).

¹⁶ Lídr Lidové aliance Einar Olgeirsson požadoval po sovětské straně dlouhodobou půjčku ve výši 25 milionů dolarů. Nutné však bylo, aby její vláda schválila, což se nepodařilo i přes její levicové složení, neboť názorově nebyla zcela homogenní (Ólafsson 2007: 27).

¹⁷ V průběhu let 1948–1960 se podařilo zemi získat 70 milionů dolarů v rámci Marshallovy hospodářské pomoci (Kadečková 2001: 248).

zájmů, a zároveň snížení vlivu Sovětského svazu a socialistické strany v zemi (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 119). Island je ústavou definován jako parlamentní republika (Constitution of the Republic of Iceland 2015). Tento způsob státního zřízení zde funguje od června 1944, kdy v zemi proběhlo referendum¹⁸ týkající se osamostatnění a získání nezávislosti na Dánsku, jehož součástí byl Island společně s Norskem již ve 14. století. Částečné uvolňování a obnovování samostatnosti země se objevilo spolu s ústavou v roce 1874, která vrátila islandskému parlamentu určité pravomoci, suverenita však byla plně obnovena až Smlouvou o dánsko-islandské personální unii z 1. prosince 1918 (Jensdottir-Hardarson 1974: 27–28). V této kooperaci s Dánskem setrval Island až do zmíněného referenda, jehož výsledky jasně ukázaly, kterým směrem se Islandané chtějí dále ubírat (Kadečková 2001: 243). Islandský národ je velmi homogenní, z čehož vyplývá jeho silný důraz kladený na národní určení a nezávislost (Bergmann 2009: 210). Homogenita společně s geografickou izolací ostrova a historicky nejdůležitějším odvětvím ekonomiky – rybolovem určují postoj k Evropské unii (Hálfdanarson in Thorhallsson 2004: 140), který je dlouhodobě negativní z obav způsobených ztrátou suverenity, kterou země získala teprve za druhé světové války (Hálfdanarson in Thorhallsson 2004: 128–130).

Státní moc je rozdělena do tří složek – zákonodárné, výkonné a soudní. Legislativu představuje jednokomorový parlament – *Althingi*, který je patrně nejstarší institucí tohoto charakteru na světě¹⁹ (Althingi.is 2014, online), a prezident. Parlament je v současné době složen z 63 členů volených na čtyřleté období. Od doby přijetí první ústavy (1874) až do první světové války fungoval většinový volební systém.²⁰ Volební právo v tomto období bylo značně omezené majetkovým cenzem. Změnou systému z roku 1915 byl v zemi zaveden smíšený způsob volby a zároveň také začalo platit všeobecné volební právo, pro ženy však až po dosažení věku 40 let. Smíšený volební systém byl využíván ještě na konci 50. let minulého století, poté jej nahradil systém poměrného zastoupení²¹ (Kopeček in Strmiska et al. 2005: 263), který země využívá dodnes na základě dvouúrovňového rozdělování mandátů (Maškarinec 2013: 76).

---

¹⁸ Celých 97,35 % obyvatel se vyjádřilo pro vystoupení z personální unie a drtivá většina z nich se vyslovila pro založení republiky (Kadečková 2001: 243).

¹⁹ Althing byl založen původními osadníky ostrova v roce 930 a je považován za zrod islandského národa (Althingi.is 2014, online).

²⁰ Nejprve fungoval dvoukolový většinový systém, v roce 1903 byl nahrazen jednodušším, jednokolovým (Kopeček in Strmiska et al. 2005: 263).

²¹ Poměrný volební systém byl na Islandu zaveden až v roce 1959, což představovalo v rámci Skandinávie značnou výjimku, neboť tyto země jej využívaly již v prvních dvou dekádách 20. století (Kopeček in Strmiska et al. 2005: 263).

Prezident je volen přímo na čtyři roky s možností neomezeného znovuzvolení. Dle islandské ústavy prezident společně s parlamentem vykonává zákonodárnou činnost, disponuje ale zejména rozsáhlými exekutivními pravomocemi²² (Maškarinec 2012: 172). Hlavní představitelkou výkonné moci zůstává vláda složená z devíti ministrů, premiéra a je odpovědná parlamentu (Government Offices of Iceland 2014, online).

Stranický systém Islandu se začal formovat na přelomu 19. a 20. století a byl spojen zejména s otázkami osamostatnění se od dánské nadvlády. Vznikající subjekty byly kádrovými stranami, které se ideologicky rozcházely zejména v otázce nezávislosti Islandu. To se změnilo ziskem autonomie, kdy se do popředí dostala hlavně ekonomická a třídní problematika. Vznikly čtyři politické subjekty, které s menšími změnami fungují dodnes. Sociálně-demokratická strana (Social Democratic Party) podporovala reformní dělnickou politiku. V rámci Skandinávie představovala výjimku, neboť po roce 1942, kdy v ostatních zemích sociální demokracie slavila úspěch, byly její zisky na islandské politické scéně nejnižší ze všech čtyř uskupení. Pokroková strana (Progressive Party) těžila z vysoké podpory venkova a agrárníků a byla vždy velmi četně zastoupena v Altingu (Hardarson in Grofman, Lijphart 2002: 106–109). Stranu nezávislosti²³ (Independence Party), kombinující prvky konzervatismu a liberalismu, tvořilo široké spektrum společenských vrstev – od úředníků přes obchodníky až po dělníky v přístavech. Tento koncept fungoval díky vzájemné podpoře nacionalismu a národní soudržnosti. Levice byla v počátcích vytváření stranického systému zastoupena Komunistickou stranou (Kopeček 2003: 121), která se později transformovala v tzv. Lidovou alianci.²⁴ V roce 1999 se připojila k sociální demokracii a jako čistě levicová strana začali působit nově vytvoření Levicoví zelení (Hardarson in Grofman, Lijphart 2002: 110). V posledních letech začíná čtyřstranický systém typický pro Island procházet změnou. V roce 2012 vznikla hned dvě nová uskupení. Prvním

---

²² Islandský prezident má ústavou udělené silné postavení v oblasti exekutivy (Kopeček 2003: 118), což jej opravňuje k spolupodpisu zákonů, mezinárodních smluv, dále může odvolat jím jmenované úředníky, ministry a rozpustit parlament. Má také právo předkládat návrhy zákonů v rámci tzv. zákonodárné iniciativy. Disponuje právem vetovat zákony. Islandský prezident není trestně odpovědný za svá rozhodnutí a odvolán může být pouze tzv. všelidovým hlasováním, pokud se pro tento návrh vysloví ¾ poslanců. Jestliže se hlavu státu odvolat nepodaří, automaticky je rozpuštěn parlament (Maškarinec 2012: 172). Naopak pozice premiéra je v ústavě definována velmi vágně. Z toho důvodu se stále častěji o Islandu hovoří spíše jako o semiprezidentském než parlamentním režimu (Kopeček 2003: 118).

²³ Strana nezávislosti se stala po zformování politického systému nejsilnějším subjektem, což bylo ve Skandinávii neobvyklé, neboť zde hrály prim sociálně demokratické strany (Thorhallsson 2004: 6). Důvodem byla malá industrializace ostrova a nepatrné sociální rozdíly obyvatel (Strmiska et al. 2005: 265).

²⁴ Lidová aliance vznikla v roce 1956 spojením levicového křídla sociální demokracie s Jednotnou socialistickou stranou – Union Socialist Party (Hardarson in Grofman, Lijphart 2002: 110).

jsou Piráti (Píratar – Pirate Party of Iceland), vyznávající přímou demokracii a svobodu internetu. Volební zisky jim zajistily tři křesla v parlamentu (Lansford 2014: 620). Druhý politický subjekt s názvem Světlá budoucnost – Bright Future byl vytvořen spojením nově vznikající strany pod vedením bývalého poslance za Pokrokovou stranu Gudmundura Steingrímssona s již existující Besti Flokkurinn²⁵ (Icelandreview.com 2014, online). Je proevropsky orientovaná (Lansford 2014: 620), vyznává „zelenou“ politiku, mezi její cíle patří vytváření pracovních míst, zlepšení školství, zdravotnictví, spolupráce se zahraničím²⁶ (Icelandreview.com 2014, online).

Islandská politická scéna se dlouhá léta potýkala s rozdělením na dva tábory. To způsobil jednak postoj ke členství země v NATO a jednak jej velmi výrazně ovlivnila také otázka existence letecké základny v Keflavíku, která byla pronajímána americkým vojskům. Strana nezávislosti souhlasila jak s členskou pozicí v NATO, tak s přítomností vojáků. Sociální demokraté a Pokroková strana se shodovali v názoru ohledně NATO, oba subjekty členství schvalovaly, v otázce letecké základny byli sociální demokraté neurčití, Pokroková strana ji odmítala. Komunisté vystupovali proti oběma zmíněným aspektům (Kopeček in Strmiska et al. 2005: 263–275).

Současné složení parlamentu a vlády vzešlo z voleb, které proběhly v dubnu 2013. Ty znamenaly totální prohru pro levicové strany. Důvodem byla zřejmě přílišná úsporná opatření předchozí vlády. Vítězně z voleb vyšla Strana nezávislosti, druhé místo obsadila Pokroková strana. Obě mají negativní postoj k otázce přístupu země do Evropské unie. Na základě volebních výsledků se stal premiérem předseda Pokrokové strany Sigmundur David Gunnlaugsson (Maškarinec 2013: 81–85). Hlavou Islandu je Ólafur Ragnar Grímsson, který byl ve volbách v červnu 2012 již po páté za sebou zvolen do čela státu.²⁷ Funkci zastává od roku 1996, a tudíž se stane nejdéle úřadujícím prezidentem. Velmi populárním se stal zejména po tom, co odmítl zákon, který ukládal Islandu povinnost dorovnat finanční ztráty způsobené Nizozemsku a Velké Británii krachem banky Icesave v roce 2008 (Theguardian.com 2015, online). Obliby se také těší zřejmě z toho důvodu, že má jasně vyhraněné názory na zásadní téma týkající se členství Islandu v EU, ke kterému se staví negativně (Maškarinec 2012: 171–179).

---

²⁵ Besti Flokkurinn (The Best Party) byla založena v roce 2009 islandským komikem a umělcem Jónem Gnurrem, který ovládl následující rok komunální volby a stal se reykjavickým starostou. Strana byla tvořena také členy punk-rockové kapely (McGrane, The New York Times 2010).

²⁶ V parlamentních volbách 2013 získala šest křesel v Althingu (Peck, The Independent 2013).

²⁷ Od roku 1996, kdy Grímsson nastoupil do úřadu, do roku 2012 proběhly prezidentské volby de facto pouze čtyřikrát, jelikož v roce 2008 se proti němu nepostavil žádný protikandidát, a vzhledem k tomu, že v takovém případě na Islandu automaticky získává mandát právě ten jediný přihlášený kandidát, byl Grímssonovi prodloužen o další čtyři roky bez nutnosti konání řádných voleb (Maškarinec 2012: 173).

1.2. Zvláštní vztahy s USA – Island jako severský pragmatik

Islandská zahraniční politika zažila v průběhu 20. století mnoho změn. Island od doby znovuzískání suverenity až po jeho vstup do NATO vystupoval jako neutrální stát, který nedisponoval vlastními ozbrojenými složkami. V průběhu druhé světové války byl ostrov obsazen britskými a posléze americkými vojenskými jednotkami. Již během tohoto konfliktu, ale zejména pak v 50. letech v počátcích studené války se výrazně projeví snahy světových velmocí o získání vojenského a politického vlivu na Islandu, zejména pro jeho vynikající strategickou polohu, a země se stala na dlouhá léta středem zájmů těchto mocností. Přestože se Island přímo neúčastnil druhé světové války, byl brzy po jejím vypuknutí vojensky obsazen Brity. Ti se obávali toho, že Německo bude chtít využít strategické polohy ostrova a získat jej pod svou nadvládu, stejně jako se mu to povedlo v případě Dánska (Bjorgulfsdottir 1989: 73). Vzhledem k těmto okolnostem došlo v noci na 10. května 1940 k bleskovému obsazení ostrova vojenskými jednotkami Velké Británie.²⁸ Situace se ovšem změnila poté, co německé síly zahájily okupaci kanálu La Manche a Angličané začali své muže postrádat na domácím poli. Na základě této události byla uzavřena dohoda, že vojenskou obranu Islandu převezmou v té době ještě do války přímo nezainteresované Spojené státy americké²⁹ (Karlsson 2000: 314–315).

Brzy po skončení válečných střetů se začaly z řad mocností projevovat snahy o získání ostrova na svou stranu. Velká Británie se navzdory předešlému krátkodobému obsazení Islandu významně angažovala ohledně jeho poválečné bezpečnosti. Zásadní otázku, kterou si pokládala jak Velká Británie, tak i USA bylo, jakým způsobem bude možné začlenit Island do nově vznikajících západních vojenských struktur. Britové na konci druhé světové války přemýšleli nad využitím ostrova jako námořní a letecké základny pro západní síly, ačkoliv se spolu s USA Islandu zavázali, že po ukončení válečných bojů budou všechny vojenské síly z Islandu staženy.³⁰ Britové i Američané měli již během války vytvořené plány týkající se trvalé přítomnosti vojenských jednotek

---

²⁸ Přes počáteční odpor jak ze strany islandské vlády, tak obyvatelstva se podařilo Britům Island any přesvědčit o nezbytnosti převzetí vojenské kontroly armádou a jejím setrváním na ostrově (Karlsson 2000: 314).

²⁹ Američané vstoupili na islandskou půdu 7. června 1941 (Karlsson 2000: 315).

³⁰ Island souhlasil s přítomností vojenských jednotek USA za předpokladu, že budou z jejich strany splněny parlamentem stanovené podmínky, tedy že ihned po skočení druhé světové války opustí ostrov, země si zachová nadále neutralitu a svobodu a USA budou respektovat podporu islandského hospodářství (Kadečková 2001: 240–241). Ani Spojené státy však nebyly zpočátku spolupráci nakloněny, neboť ani ony nechtěly narušovat svůj dosavadně neutrální postoj. Nakonec ale v Islandu spatřily velmi výhodný strategický bod do budoucna (Karlsson 2000: 314–315).

na ostrově. Spojené státy³¹ využily debaty islandské vlády, z níž vzešla shoda na tom, že o poválečné bezpečnosti Islandu by se mělo jednat v rámci nově vznikajících mezinárodních bezpečnostních struktur, a přišly s návrhem vybudovat na letišti v Keflavíku vojenskou leteckou a námořní základnu³² (Ingimundarson 2012: 198–200). Zpočátku se Američané setkali s tradičně odmítavým postojem islandské vlády, nicméně obrat nastal v roce 1946, kdy premiér Thors uzavřel s USA smlouvu, která umožňovala na letišti v Keflavíku ponechat materiál a personál potřebný pro organizaci mezipřistání amerických letadel na cestách do Německa, rozděleného na okupační zóny. Smlouva měla platit po dobu minimálně šesti a půl roku, poté byla vypověditelná (Karlsson 2000: 317–318). Poslední američtí vojáci po ukončení druhé světové války odešli v roce 1947, na letišti zůstali pouze lidé spravující provoz letadel. Islandu toto rozhodnutí přineslo výrazné množství benefitů. Zemi se podařilo zachovat si svou neutralitu, navíc získala letiště do svého vlastnictví a poměrně výrazně obohatila státní pokladnu z prodeje nafty a poskytování služeb armádě (Kadečková 2001: 245).

Události, které následně proběhly v Evropě během let 1948 a 1949, konkrétně komunistický převrat v Československu a blokáda Západního Berlína sovětskými silami, způsobily, že se do té doby striktně neutrální Island začal velmi intenzivně zabývat otázkou své bezpečnosti (Ingimundarson 2012: 207). Další velmi klíčovou událostí, která přispěla k zahájení diskuse týkající se dané problematiky, byla rostoucí obava ze sovětských rybářských lodí stále častěji se pohybujících v islandských vodách. V reakci na toto dění proběhly ve skandinávských zemích úvahy o vybudování Severské obranné aliance (Nordic Defense Alliance), jejíž součástí by se ovšem Island nestal z důvodu absence vojenských sil. Tamní politickou scénu rozhodnutí poněkud znepokojilo, nakonec však k vytvoření obranné aliance nedošlo³³ (Bjorgulfsdottir 1989: 79–81). V každém případě po všem tomto dění Islandané pochopili, že bez účasti v mezinárodní obranné organizaci nebudou schopni sami zajistit svou bezpečnost v případě válečného konfliktu. Stejně tak Američané si byli velmi dobře vědomi, že

---

³¹ Američané se svým návrhem o permanentním setrvání vojenských sil na letišti předstoupili už na konci druhé světové války před islandského premiéra Ólafa Thorse, jejich požadavek byl však zamítnut. Islandané vzhledem ke své neutralitě americké požadavky nemohli přijmout. Američanům bylo doporučeno vyčkat, ale již koncem roku 1945 ztratili trpělivost a podali oficiální žádost o možnosti umístění třech vojenských základen (Ingimundarson 2012: 198–200).

³² Letiště bylo postaveno Spojenými státy během druhé světové války za účelem obrany Atlantiku a také mělo sloužit jako čerpací stanice pro vojenská nákladní letadla směřující do Evropy (Keflavik International Airport 2015, online).

³³ Za neúspěchem Severské obranné aliance stály jednak odlišné válečné zkušenosti skandinávských zemí, jednak neshody ohledně strategie a také se toto společenství nesetkalo s podporou ani USA, ani Velké Británie (Bjorgulfsdottir 1989: 79–81).

Sovětský svaz začíná být stále více expanzivní, a proto musí získat Island na svou stranu.

Islandská vláda byla rozhodnuta pro vstup do vznikající obranné aliance, ale zároveň si uvědomovala obtížnost vytvoření speciálních podmínek pro tak malý stát navíc bez vlastní armády. Američané ve snaze přesvědčit Island o nezbytnosti jeho členství v této organizaci garantovali jejich požadavky. Mezi ty patřila záruka, že v době míru nebudou na Islandu přítomny vojenské jednotky a nebudou budovány základny, že všichni členové společenství budou chápat islandskou zvláštní pozici nebo to, že Island nebude muset zřídit vlastní armádu (Bjorgulfsdottir 1989: 82–88). V dubnu roku 1949 se Island jako jediný neozbrojený stát stal zakládajícím členem politicko-vojenské organizace – NATO. Zhoršující se situace na počátku 50. let zejména v důsledku probíhající Korejské války donutila Island podepsat bilaterální obrannou dohodu se Spojenými státy, která vstoupila v platnost roku 1951 a pro Island znamenala permanentní přítomnost vojáků na svém území. USA zřídily tzv. Iceland Defence Force čili obranné síly pro Island, které působily právě na letišti v Keflavíku³⁴ (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 110). Rozhodnutí způsobilo rozdělení islandského obyvatelstva na dva nepřátelské tábory a představovalo jeden z největších sporů mezi veřejností v historii země. Každá nově zvolená levicová vláda představovala naději pro odpůrce amerických vojenských sil. Žádné z těchto vlád se však vojenské jednotky z ostrova nepodařilo odstranit (Kadečková 2001: 247). Od 60. let se stal Island důležitou základnou amerického námořnictva, které kontrolovalo pohyb sovětských ponorek zejména na severní straně ostrova (Ingimundarson 2007: 10). V následujících desetiletích začalo masivní zbrojení ze strany Sovětského svazu, a proto byl v Keflavíku postupně posílen vzdušný i námořní prostor. Základna získávala význam zejména z hlediska sledování veškerého dění jak na moři, tak ve vzduchu³⁵ (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 111).

Vzájemná spolupráce Islandu a Spojených států amerických se po druhé světové válce vyvíjela pozitivně ve smyslu vzájemné kooperace. Naopak vztahy Islandu s Velkou Británií byly na dlouhou dobu zmrazeny v důsledku tzv. tresčích válek, konfliktu týkajícího se výhradního práva lovu v určité vzdálenosti od pevniny.

---

³⁴ Na Islandu byly záhy vybudovány čtyři radarové stanice. Zároveň od roku 1951 převzalo velení na základně v Keflavíku americké letectvo – US Air Force – z důvodu strategického významu základny jako mezipřistávací plochy pro letadla, která by nesla jaderné hlavice (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 110).

³⁵ Vzhledem k rostoucí agresí Sovětského svazu začalo s Islandem spolupracovat i nizozemské loďstvo (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 111).

Rozšiřování islandského výlučného prostoru způsobilo řadu závažných debat v průběhu 50. a 70. let 20. století. Po druhé světové válce Island určil svou hranici na čtyři námořní míle, což způsobilo uvalení embarga³⁶ na dovoz rybích produktů ze strany Velké Británie. Výsledkem tohoto konfliktu byla orientace Islandu k Sovětskému svazu. V roce 1958 vedla vláda³⁷ debatu o rozšíření lovného pásma na 12 mil, přičemž zmínila, že pokud nebude Islandu v jeho požadavcích vyhověno, zváží vystoupení z NATO a vojáci ze základny v Keflavíku budou nuceni odejít. Největší problémy nastaly v průběhu let 1972–1976, během kterých došlo k nárůstu hranic na 50 mil. Island vyhrožoval rozvázáním diplomatických vztahů s Velkou Británií³⁸ a zároveň poukazoval na nečinnost americké základny v Keflavíku, která na situaci nijak nereagovala (Gudmundsson 2006: 99–107). Vztahy s Velkou Británií byly definitivně rozváznuty v roce 1976, kdy tehdejší vláda³⁹ jednala o rozšíření hranice rybolovu na hodnotu 200 mil. Islandské ministerstvo spravedlnosti uvědomilo USA o tom, že pokud nevyvinou tlak na britské námořnictvo, které tyto požadavky neakceptovalo, Island bude nucen vystoupit z NATO a uzavřít vojenskou základnu. Tresčí válka skončila v červnu 1976 vítězstvím Islandu, kdy si USA i NATO uvědomily, že islandské požadavky budou muset akceptovat, neboť pozice keflavícké základny je v době stále větší expanze sovětského námořnictva do severního Atlantiku nepostradatelná (Jóhannesson 2004: 125–127). Problematickou situaci vyřešila až Konvence Spojených národů o mořském právu z roku 1982, která ustanovila, že výlučná ekonomická zóna pobřežních zemí, kterou mohou využívat k rybolovu, sahá do vzdálenosti 200 námořních mil (United Nations 2015, online). Island byl na konci této éry považován za „neochotného“ či „nepřizpůsobivého“ spojence. V každém případě však pro západní mocnosti představoval velmi významného hráče, což si dobře uvědomoval, své pozice také v období tresčích válek využil na maximum a také přes absenci vlastní armády dokázal z tohoto sporu vzejít jako vítěz.

Letecká základna v Keflavíku a přítomnost amerických vojenských jednotek měla během studené války v oblasti severního Atlantiku zcela zásadní význam, a to jak

---

³⁶ Embargo bylo zrušeno v roce 1956 (Gudmundsson 2006: 99).

³⁷ Do roku 1958 byla vláda tvořena levicovou koalicií Lidové aliance. Následující rok byla vystřídána koalicií Nezávislé strany a sociální demokracie, která se snažila spory ohledně rozšiřování lovišť odložit a zajímat se spíše o ekonomickou situaci země. Vláda ukončila svůj úřad roku 1971 a k žádnému rozšíření v průběhu těchto let nedošlo (Gudmundsson 2006: 101–102).

³⁸ V létě 1973 byl zabit islandský námořník při opravě lodí, na což Island reagoval zákazem vstupu britských lodí i letadel do jeho prostoru (Gudmundsson 2006: 106).

³⁹ Od roku 1974 byla islandská vláda tvořena koalicií Nezávislé a Progresivní strany (Gudmundsson 2006: 107).

v rámci struktur NATO, tak pro samotný Island. Po skončení tohoto konfliktu strategický zájem o islandskou základnu rapidně klesl a bylo jasné, že postupem času nebude možné udržet jednotky na ostrově vůbec (Hardarson, Kristinsson 2007: 978). Americká vláda již na počátku 90. let přestávala spatřovat smysl v jejich setrvání na ostrově.⁴⁰ Ministryně zahraničí USA Madeleine Albrightová v roce 1999 ve své zprávě apelovala na Island, aby posílil své vlastní obranné prostředky a začal více spolupracovat s ostatními státy. Tehdejší islandský ministr spravedlnosti Björn Bjarnason ze Strany nezávislosti však podotkl, že obranná smlouva s USA je stále v platnosti, čímž dal jasně najevo, že orientace směrem k Evropské unii nebyla na pořadu dne. Bjarnason také odmítal, že by společně s budoucím východním rozšířením Evropské unie hrozila zemi bezpečnostní a obranná izolace v důsledku přesunu jednotek NATO právě do oblasti nově přistupujících států. Zároveň ale uvedl, že pokud by došlo k narušení vztahů s USA, byl by Island nucen zcela přehodnotit svou politiku vůči Evropě (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 113–115). Zlomový okamžik přišel až v září 2001 po sérii teroristických útoků na Světové obchodní centrum v New Yorku. Bylo jasné, že počet ozbrojených sil na Islandu bude stále klesat. V roce 2003 islandská vláda souhlasila se stažením několika jednotek do Iráku, avšak stále vyjednávala o setrvání alespoň části složek. Během následujících let byla veškerá technika a personál přemístěny na jiné základny a 30. září 2006 došlo k uzavření letecké základny v Keflavíku. Od tohoto dne je Island bez permanentní vojenské kontroly (Jóhannesson 2013: 139). Je nutné vzít v potaz také skutečnost, že pro Island s jeho zhruba třemi sty tisíci obyvateli představovala přítomnost téměř padesáti tisíc amerických vojáků význam i z hlediska hospodářského⁴¹ (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 120).

Za specifickým přístupem Islandu k integraci do mezinárodních struktur stojí celá řada faktorů. Silné národní cítění dané homogenitou obyvatelstva je jedním z důvodů

---

⁴⁰ Americká vláda snížila začátkem 90. let počet stíhaček a v roce 1993 chtěla zastavit všechny letecké operace, odstranit námořní monitorovací systémy, a dokonce stáhnout vrtulníky, jelikož už neviděla důvod bránit oblast severního Atlantiku. Islandská vláda byla rozhodnutím šokována a poukazovala na bilaterální smlouvu o obraně z roku 1951, která byla neustále v platnosti a deklaruje obranu a bezpečnost Islandu bez ohledu na strategický význam. Nakonec USA přislíbily, že na Islandu budou přítomny vždy minimálně čtyři stíhací stroje a zůstane i vrtulníkový záchranný sbor, výrazně se ale měly snížit náklady na provoz základny (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 111–113).

⁴¹ Velká část obyvatel, zejména obchodníci, dodavatelé, provozovatelé sítí čerpacích stanic, autopůjčovny a další, z přítomnosti americké armády profitovala. Velmi pozitivní pro státní rozpočet bylo osvobození státu platit příspěvek na obranu země. Ostatní severské státy přispívaly na svou obranu 2–3 % HDP (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2006: 120).

nezájmu o členství v nadnárodních organizacích, jelikož Islandci se obávají, že by museli postoupit svou suverenitu, znovuzískanou teprve nedávno nezávislostí na Dánsku. Národní cítění je odraženo i v postoji politických stran. Problém představuje také rybolov, na němž je země z ekonomického hlediska do značné míry závislá a který ovlivňoval a stále ovlivňuje zahraniční politiku Islandu. Island má obavu, že vstupem do Evropské unie by přišel o výhradní pravomoci v rámci tohoto odvětví. Výrazným faktorem, který Islandu zajišťoval specifické postavení v průběhu 20. století, je jeho strategická poloha. Tento fakt dal také základ jeho zvláštnímu vztahu se Spojenými státy americkými. Poloha ostrova se ukázala jako zcela klíčová v době studené války, kdy světové mocnosti projevívaly nebývalý zájem o možnost získat právo umístit na ostrově vlastní vojenské jednotky. Podařilo se to právě Američanům, kteří na Islandu vybudovali vojenské letiště a měli zde své síly již od druhé světové války. Přes silný počáteční odpor islandské veřejnosti nakonec země z přítomnosti amerických vojsk značně profitovala. Jakožto stát bez vlastních ozbrojených složek měl zajištěnou bezpečnost a obranu. Během třech válek využíval své pozice při ostrých výstupech proti námitkám Velké Británie týkajícím se permanentního rozšiřování výlučného rybolovného pásma, neboť si uvědomoval, že spojenci z řad NATO budou akceptovat všechny požadavky a nebudou riskovat uzavření letecké základny v Keflavíku. Zanedbatelnou rozhodně nebyla ani částka⁴², která zemi plynula z přítomnosti armády během celého půl století.

---

⁴² Roční příjmy činily zhruba 26 milionů dolarů (Jóhannesson 2004: 126).

2. Island a evropské integrační procesy – oscilace ve vztahu s Evropou

Poválečné politice a zahraničním vztahům Islandu, zejména se Spojenými státy americkými a Velkou Británií, stejně jako geopolitické specifikaci země byla věnována pozornost v předchozí kapitole. Tato část práce je primárně zaměřena na případy, jež se staly na Islandu předmětem diskuse ve druhé polovině 20. století a které vedly až k částečnému začlenění země do ekonomických a politických struktur Evropského hospodářského společenství, posléze Evropské unie. Zabývat se bude také událostmi probíhajícími v západní Evropě v průběhu 50. let, tedy vzájemnou integrací nejsilnějších západoevropských ekonomik a z ní plynoucí vytvoření jednotlivých organizací na území kontinentální Evropy. Dalším tématem bude reakce skandinávských zemí na tyto procesy, neboť severské státy nebyly do sjednocovacích procesů zapojeny.

2.1. Počátky evropských integračních procesů a vstup Islandu do EFTA

Druhá světová válka udala směr, kterým se západní Evropa ubírala od počátku 50. let. Tím se staly převážně debaty týkající se spojení západoevropských ekonomik a politik, což mělo eliminovat hrozbu opakování celosvětového vojenského konfliktu, zajistit obranu před stále rozpínavějším Sovětským svazem a zlepšit schopnost čelit nově hroící mezinárodní konfrontaci. Již v roce 1951 na základě Schumanova plánu, jehož hlavní prioritou bylo postupné vytvoření společného trhu, vzniká Evropské společenství uhlí a oceli, které sjednotilo produkci těchto surovin v rámci Francie, Itálie, Německa a zemí Beneluxu. Velká Británie nebyla ochotna s ostatními vládami přistoupit k podpisu dohody⁴³ týkající se sdílení objemu výroby, jehož správa měla přejít pod Vysoký úřad ESUO (Dedman 2010: 51–57). Následně došlo k vytvoření Západoevropské unie, která měla v první řadě položit základ společné obrany v západní

---

⁴³ Monet se Schumanem očekávali neochotu spolupráce ze strany Velké Británie. Vzhledem k supranacionálnímu charakteru připravované smlouvy bylo zjevné, že Britové, upřednostňující vztahy na mezivládní úrovni, ji nebudou ochotni přijmout. Existovala však obava, že pokud by se Britové přeci jen jednání zúčastnili, měli by snahu projekt zlikvidovat. Pro Francouze však představoval zásadní krok v počátcích sjednocování Evropy (Dedman 2010: 57–59), a tak si britskou absenci částečně pojistili tím, že je informovali o projektu s výrazným zpožděním (Fiala, Pitrová 2009: 53). Britské ministerstvo zahraničí vnímalo Schumanovy kroky spíše jako počátek vytváření politické federace v Evropě než ekonomickou integraci a zároveň se obávalo, že dojde k vytvoření Francouzsko-německého superstátu (Dedman 2010: 57–59).

Evropě. Jejím cílem bylo také obnovit vztahy s Německem a udržení kontaktů s Velkou Británií (Khol 1996: 29–30). Vše bylo dovršeno v roce 1958, kdy podpisem Římských smluv vzniká Evropské hospodářské společenství (Dinan 1994: 30–34).

Skandinávské země reagovaly na integrační procesy probíhající v kontinentální Evropě založením Severské rady⁴⁴ (Nordic Council), v rámci níž spolupracovaly na mezivládní a meziparlamentní úrovni (Lammers 2006: 444–445, 450). Příslušné státy se pokoušely zejména o vytvoření jednotného trhu a celní unie známé jako NORDEK. Toho se jim však nikdy nepodařilo dosáhnout zejména proto, že Dánsko a Norsko podaly přihlášku do EHS (Forsberg 2013: 1163–1164). Za hlavní úspěchy Severské rady lze považovat zformování Severské pasové unie, společného trhu práce (vznikl v roce 1954, Island jej akceptoval až 1983), založení společné skandinávské letecké společnosti Scandinavian Airline, Severské investiční banky a společného řešení environmentálních otázek (Hilson 2008: 133).

Island neměl po druhé světové válce tendence zapojovat se do dění v západní Evropě.⁴⁵ Bezpečnost mu zajišťovaly Spojené státy, které navíc zemi výrazně přispívaly do státní pokladny. Přesto od konce 50. do počátku 70. let země třikrát řešila stěžejní otázky týkající se právě integrace do evropských struktur. Šance na prohloubení vztahů s kontinentem poprvé nastala v období let 1957–1959, kdy islandská vláda uvažovala o začlenění země do zóny volného obchodu (Thorhallsson 2004: 2). Mělo se jednat o uskupení vytvořené na základě multilaterálních dohod mezi zeměmi EHS a ostatními členy OEEC. Jednání však byla zpomalena⁴⁶ a iniciativu převzal nově vytvořený Maudlingův výbor, který navrhoval, aby došlo k harmonizaci sazeb, kontrole průmyslových výrobků, zrušení vnitřních celních sazeb a kvót stejně jako v rámci zemí EHS (Centre virtuel de la connaissance sur l'Europe 2015). Zde se dostali Britové do rozporu nejprve s Francouzi, kteří měli obavu z přílivu průmyslového zboží na jejich trh, a později také s Němci, obávajícími se negativního vlivu na proces odstraňování cel v rámci EHS. Nakonec země EHS návrh odmítly (Fiala, Pitrová 2009: 79). Islandská

---

⁴⁴ Severská rada je organizace založená v roce 1952 slučující Dánsko, Island, Norsko, Švédsko a posléze Finsko, které přistoupilo kvůli své orientaci na Sovětský svaz až v roce 1955. Zmíněné země se snažily o maximální spolupráci napříč různými odvětvími (Horčíčka, Kovář 2005: 130–132). V zásadě se však jednalo o harmonizaci politik daných států v oblasti kulturní, právní a společenské a o vytvoření konkurenční formujícímu se konceptu spolupráce v rámci západní Evropy, budoucímu Evropskému hospodářskému společenství. Partnerství mělo pouze poradní charakter a nemělo žádné supranacionální vyhlídky (Hilson 2008: 131).

⁴⁵ Island nebyl členem Mezinárodního měnového fondu, Světové banky ani dohody o clech GATT (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 22).

⁴⁶ Po podepsání Římských smluv, na jejichž základě vzniklo EHS a EURATOM, musely země řešit zejména své vnitřní záležitosti (Centre virtuel de la connaissance sur l'Europe 2015).

vláda byla během vyjednávání velmi aktivní, jelikož spatřovala v členství výhody, zároveň však poukazovala na to, že nebudou pro zemi tak významné jako v případě Dánska nebo Velké Británie, protože by to pro ni znamenalo omezení exportu ryb do některých zemí (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 23). Neúspěšný projekt se stal základem pro vytvoření Evropského společenství volného obchodu (EFTA).⁴⁷ Velká Británie, která vystupovala jako lídr, ihned zahájila jednání se severskými zeměmi ohledně mezivládní spolupráce, která měla za cíl jediné – snížení, popřípadě úplné zrušení cel na většinu průmyslových výrobků mezi členy s přechodným obdobím na deset let. Vedlejším úmyslem však bylo dokázat členům EHS, že snížení tarifů přináší značné výhody, a přimět je tak vrátit se k jednání o multilaterálních dohodách mezi EHS a EFTA (Urwin 1995: 96–100). Islandská republika nepatřila mezi zakládající členy tohoto společenství, nebyla přizvána k jednání, a to kvůli nepříznivým vztahům s Velkou Británií, které byly založeny na rozporu ohledně rozšiřování výhradního pásma pro výlov mořských živočichů ze strany Islandu.

Vzhledem k postoji, který Island vůči spolupráci v mezinárodních organizacích zaujímal, neměl zájem o přidružení do těchto struktur. Impulsem, kdy začala vláda přemýšlet o možném vstupu do Evropského hospodářského společenství, bylo podání přihlášky severských zemí – Dánska, Irska a Velké Británie.⁴⁸ Zároveň k tomu velmi přispěla i změna islandské vládní koalice⁴⁹ v roce 1959, která znamenala liberalizaci politické scény a zlepšení ekonomické situace země a z toho plynoucí další etapu týkající se užšího semknutí s Evropou. Island figuroval jako pozorovatelská země, která v té době ještě nebyla ani členem EFTA. Vidinou bylo zlepšení pozice na trhu s rybími produkty. Nakonec dospěl k závěru, že by pro něj bylo výhodnější požádat pouze o přidružené členství do EHS (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 24–27). Francouzský prezident Charles de Gaulle ovšem tehdy vetoval žádost o přístup Velké Británie, konkrétně v letech 1963 a 1967, což zastavilo jednání se všemi zeměmi, které o členství žádaly (Nugent 2004: 23).

---

⁴⁷ Evropské společenství volného obchodu je mezivládní organizace zacílená na podporu hospodářství a volného obchodu mezi jejími členy. V současnosti ji tvoří čtyři země – Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko (The European Free Trade Association 2015, online). Zakládající smlouva byla podepsána mezi Dánskem, Norskem, Portugalskem, Rakouskem, Švédskem, Švýcarskem a Velkou Británií 20. listopadu 1959 ve Stockholmu s platností od května 1960 (Dedman 2010: 97). Evropa byla od této doby rozdělena na tzv. vnitřní šestku (EHS) a vnější sedmičku (EFTA).

⁴⁸ Dánsko, Irsko a Velká Británie podaly první přihlášku ke vstupu do Evropského hospodářského společenství v roce 1961 (Evropská unie 2015, online).

⁴⁹ Levicová vláda působící v letech 1956–1958 byla nahrazena koalicí Sociálně-demokratické strany a Strany nezávislosti. Tato vláda byla nazývána jako „vláda rekonstrukce“ a úřad vykonávala až do roku 1971 (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 24–25).

Po neúspěšném pokusu získat přidružení v EHS obrátil Island svou pozornost k domácí politice. Až v roce 1965 navrhla Velká Británie ve snaze posílit pozici EFTA Islandu společně s Irskem připojení se k této organizaci.⁵⁰ Island za zásadní pozitivum, vyplývající z nabídky členství v EFTA, považoval možnost uzavření dohody o volném obchodu s EHS⁵¹, což by mu zajistilo snazší způsob vývozu ryb na evropské trhy. Navíc většina členů Severské rady byla začleněna do struktur volného společenství obchodu. Obrovským zklamáním a ztrátou jedné z příčin, proč Island zvažoval svůj přístup, byla zpráva EHS, ve které se vyjádřilo, že s každou zemí EFTA bude jednat o přístupu jednotlivě, nikoliv jako s jednou organizací (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 28–30).

Přístup na trh EHS se stával pro nečlenské země stále obtížnějším. Situaci mělo zlepšit jednání v rámci tzv. Kennedyho kola GATT o snížení cel a tarifů a částečném otevření společného trhu, a to jak pro průmyslové, tak poprvé i pro zemědělské produkty. Vzhledem k neúčasti EHS, které v té době řešilo problém tzv. krize prázdných křesel, však nebyl význam konference v oblasti liberalizace obchodu se zemědělskými produkty příliš významný (Šulc 1966: 52–53). Islandská vláda zřídila skupinu, která sledovala jednání v rámci GATT. Z výsledků konference vyplynulo, že k žádné výrazné změně nedojde, a tak ministři obrátili své kroky zpět k EFTA. Země začala o začlenění znovu reálně uvažovat z důvodu poklesu exportu na evropské trhy. Vyjednávání odstartovala v roce 1969. Island požadoval získání přechodného období pro odstranění svých tarifů a cel, možnost nadále obchodovat se Sovětským svazem či vyřešení některých bilaterálních otázek.⁵² Všechny podmínky, kterých se Island domáhal, byly nakonec dohodnuty. Přes dlouhá a obtížná jednání v parlamentu ohledně možné ztráty suverenity nakonec převládla pozitiva plynoucí z členství a v roce 1970 se stává Island součástí Evropského společenství volného obchodu. Za největší úspěch debat s Velkou Británií je považováno zavedení minimálních cen na zmražené rybí produkty. Ve stejném roce znovu podaly Dánsko, Irsko, Norsko a Velká Británie žádost o vstup do EHS. Evropská komise poté vydala zprávu, v níž uvedla, že začne vyjednávat ohledně dohod o volném obchodu i s ostatními členy EFTA (Thorhallsson,

---

⁵⁰ Integraci země do společenství volného obchodu však brzdily stále nepříliš dobré zahraniční vztahy s Velkou Británií. Island také požadoval zachování obchodních vztahů s východní Evropou (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 29).

⁵¹ Island předpokládal, že dohody budou uzavřeny se všemi zeměmi EFTA naráz jako s jednou organizací (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 29).

⁵² Bilaterální smlouvy poskytovaly Islandu záruku ohledně vývozu mražených ryb do Velké Británie pro případ, že by se nepodařilo trh s mořskými produkty zcela otevřít (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 31).

Vignisson in Thorhallsson 2004: 31–34). Pro Island to znamenalo naplnění výhod plynoucích ze členství v EFTA, které byly hlavním důvodem, proč o začlenění usiloval. Již 22. července 1972 došlo k podpisu Dohody o volném obchodu mezi EHS a Islandem (Baldwin, Wyplosz 2008: 59), čímž získal vyhlídky na postupné zlepšení své pozice v rámci exportu na evropské trhy.

2.2. Přiblížení se kontinentu – začlenění do Evropského hospodářského prostoru

Členové EFTA tedy měli s Evropským hospodářským společenstvím uzavřené dohody, na základě kterých se podařilo do konce 70. let odstranit cla vztahující se na průmyslové výrobky a začalo se jednat o citlivých výrobcích. Tyto země se snažily o užší prohloubení spolupráce s EHS, což ovšem pro Společenství v době, jež byla poznamenána ropnými šoky a invazí sovětských vojsk do Afganistánu, nebylo zcela primárním tématem debat. V průběhu 80. let se však situace zčásti stabilizovala, státy EFTA přestávaly být považovány za konkurenci a začalo se uvažovat o přechodu z bilaterálních dohod k partnerství (Cihelková 2003: 105). Island byl se svým členstvím v EFTA (Majer, Kaniok 2011: 77), Severské radě a s existencí dohody o volném obchodu spokojen, tudíž neměl potřebu rozšiřovat spolupráci s kontinentem. Zásadní zlom pro něj však znamenal pád železné opony. Americká vláda zcela změnila svůj postoj týkající se obrany Evropy. Podle ní již nehrozilo žádné nebezpečí ze strany Sovětského svazu, a tak Američané začali uvažovat o stažení svých vojenských sil z islandské základny v Keflavíku, která představovala v průběhu studené války pro západní mocnosti velmi významnou roli a navíc nevyzbrojenému Islandu zajišťovala obranu. Série teroristických útoků na Světové obchodní centrum v New Yorku v září 2001 a následná invaze amerických vojsk do Afganistánu daly jasný signál, že brzy dojde k definitivnímu stažení jednotek z Islandu. Ten se sice snažil všemi možnými způsoby zachovat alespoň část armádních složek v zemi, na druhou stranu se začal projevovat jeho nesouhlas s americkou teorií hard-power, prosazovanou v bojích proti terorismu na Blízkém východě (Ingimundarson 2007: 17–18).

Postupně klesající zájem Američanů o strategickou polohu ostrova a s tím související snižování počtu vojáků v zemi mělo pro Island také nepříznivé ekonomické dopady. Tyto okolnosti jej přiměly začít se mnohem více zajímat o spolupráci s Evropskou unií. První významnější integrační proces představovalo začlenění země

do Evropského hospodářského prostoru⁵³, jehož hlavním cílem bylo aplikovat právní rámec jednotného vnitřního trhu EHS na země EFTA (Evropský parlament 2015, online), utvrzení obchodních a ekonomických vztahů mezi těmito dvěma společenstvími, a to za stejných podmínek pro všechny (Cihelková 2003: 114). Spolupráce se týká ale také sociální politiky, ochrany spotřebitele, životního prostředí, oblasti vědy, výzkumu a vzdělání aj. Částečně se zabývá zemědělstvím, není zde však zakotvena otázka společné zemědělské ani rybářské politiky (Bjarnsson 2010: 37). V rámci EHP je zahrnut tzv. pohyb čtyř svobod – osob, zboží, služeb a kapitálu (Veber 2012: 528). Drtivá většina členských zemí EFTA spatřovala v této spolupráci možnost přiblížení se Evropské unii, na Islandu však tato vidina nebyla zcela pozitivně vnímána a rozvířila zde značnou debatu. Vláda měla obavy z toho, že malá země nebude mít srovnatelný vliv na rozhodování jako ostatní státy, diskutovalo se i o výši příspěvků a naopak zisků, které členství přinese (Bjarnsson 2010: 37–43). Zastánci přidružení považovali za výhodné zejména lepší podmínky pro export na evropské trhy, naopak odpůrci argumentovali tím, že země ztratí suverenitu a tím dojde k porušení ústavy. Velkým problémem se ukázalo být přijetí čtyř svobod, tudíž takřka 80 % evropské legislativy. Severské země však výrazně pocítily nutnost začít spolupráci poté, co byla vydána tzv. Cecchiniho zpráva (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 39). Ta podala informace o tom, jaké finanční ztráty způsobila neexistence vnitřního trhu. V roce 1988 to představovalo 4,3–6,4 % HDP v rámci EHS (Kunešová, Cihelková 2006: 186). To by znamenalo pro země stojící mimo vnitřní trh EHS výraznou finanční újmu, což si islandská vláda v souvislosti s exportem ryb poměrně rychle uvědomila.

Pro Island bylo prioritní získat přístup na evropský trh s rybími produkty bez toho, aby musel poskytnout rybolovná práva členským zemím ve svých vodách. Evropská komise to shledala mnohem obtížnějším než v případě harmonizace celních tarifů na průmyslové zboží, navíc islandská vláda striktně vyloučila možnost přijmout podmínky plynoucí ze Společné rybolovné politiky. Komplikaci pro Island představoval také vstup Španělska a Portugalska do Evropského společenství. Tyto dvě země byly největším odběratelem solených sledů, tzv. slanečků, ovšem Evropské společenství

---

⁵³ Návrh na založení Evropského hospodářského prostoru padl na schůzce ministrů zahraničí EHS a EFTA v Lucemburku v roce 1984 (Cihelková 2003: 105). Původně se předpokládalo, že budou probíhat přístupová jednání s každou zemí zvlášť, což se však ukázalo v době přijímání společného trhu jako nereálné. Předseda Evropské komise Jacques Delors poukázal na nutnost společných institucí a strukturovaného uspořádání a navrhnul přistoupit k podpisu Smlouvy o EHP. K tomuto kroku došlo 2. května 1992 a smlouva začala platit od 1. ledna 1994 (Bjarnsson 2010: 37–38).

na jejich dovoz neodstranilo kvóty.⁵⁴ Z počátku to pro Island nepředstavovalo závažný problém, neboť v průběhu let 1986–1988 zažíval kvůli slabým výlovům ve zbytku Evropy vývozní boom.⁵⁵ Island své požadavky prosazoval za každou cenu, což vyvrcholilo až v neúčast země na setkání premiérů zemí EFTA se členy Evropské komise (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 39–47).

Rovněž islandské politické strany zaujaly k prohloubení spolupráce s Evropskou unií rozdílná stanoviska. Přidružení země k evropským strukturám se stalo nejžhavějším tématem před parlamentními volbami, které proběhly v roce 1991. Dá se říct, že politická scéna byla rozdělena na dva tábory (Kristinsson 1991: 349–350). Jasný nesouhlas s prohlubováním spolupráce vyjádřil Svaz žen (Women's Party) a Lidová aliance, která se ovšem nebránila vztahům na základě bilaterálních smluv. Členy Pokrokové strany lze řadit také spíše k odpůrcům, ne však tak vyhraněným jako v případě předchozích dvou subjektů. Strana nezávislosti s přístupem do EHP až na pár výjimek souhlasila a zcela pozitivně jej vnímala sociální demokracie (Bjarnsson 2010: 49–50). Výsledky průzkumů veřejného mínění z předvolebního období ukázaly, že velká část voličů sice spíše podporuje přiblížení se Evropskému společenství, zároveň ale stále dost velká část veřejnosti nebyla v této otázce zcela rozhodnuta. Z parlamentních voleb z roku 1991 nakonec vzešla koalice sociálních demokratů a Strany nezávislosti. SDP byla v pozici, kdy si mohla partnera pro spolupráci vybírat. Uvědomovala si, že v danou dobu velmi klíčové otázky týkající se podpisu Dohody o EHP, situace v rámci zemědělského a rybářského sektoru a rozvoje v oblasti přírodních zdrojů lépe vyřeší společně se Stranou nezávislosti než s levicovým křídlem. Dalším faktorem pro vytvoření této koalice byla zřejmě zkušenost společné vlády z let 1959–1971, kdy země zažila rozsáhlou liberalizaci, spojenou například se vstupem do GATT či EFTA (Kristinsson 1991: 349–353).

Ačkoliv by nezačlenění Islandu do Evropského hospodářského prostoru a absence z jednotného trhu znamenaly pro zemi značné ekonomické ztráty, měla z integrace do evropských struktur stále obavy, a to zejména kvůli rybářskému průmyslu. Jednání byla obtížná, nakonec však Island dosáhl téměř všeho, co požadoval. Zlepšil se přístup na evropské trhy, došlo ke snížení dovozních tarifů na téměř 90 %

---

⁵⁴ Islandský export do Evropského společenství představoval 23 % do roku 1985, vstupem Španělska a Portugalska stoupl na enormních 95 % (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 39).

⁵⁵ Po vstupu Španělska a Portugalska do EHS se některé státy, konkrétně Kanada a Norsko, snažily uzavřít s Portugalskem (Kanada i se Španělskem) dohodu, která by jim na základě výměny rybolovných práv umožňovala lepší přístup na jejich trhy. To bylo ovšem nepřijatelné pro Island (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 39).

islandského zboží, posílilo partnerství v oblasti rozvoje a výzkumu a celkově se harmonizovala ekonomická a obchodní legislativa. Navíc z dohody o EHP nevyplývala povinnost přijmout zásady Společné rybolovné politiky. Pro Island jako pro nečlena Evropské unie tedy nakonec plynuly podepsáním dohody značné výhody (Thorhallsson, Vignisson in Thorhallsson 2004: 45–47).

2.3. Rozšíření spolupráce o volný pohyb osob – vstup do Schengenu

V polovině 90. let došlo k tzv. čtvrtému rozšíření Evropské unie, které se výrazně dotklo skandinávských zemí. Po připojení Dánska⁵⁶ získalo v roce 1995 statut členské země společně s Rakouskem také Norsko a Švédsko a všechny tyto státy se staly součástí schengenského prostoru⁵⁷, v rámci kterého se zavázaly k postupnému zrušení osobních kontrol na svých vnitřních hranicích (Tichý 2006: 174–177). Zároveň ze Schengenské dohody vyplývala povinnost výrazně posílit kontrolu na vnějších hranicích, a to na základě zlepšení policejní, justiční a celní spolupráce. Postupně mělo dojít k harmonizaci vízové a azylové politiky mezi členy ve prospěch vyšší bezpečnosti v rámci tohoto prostoru (Pikna 2010: 176). Skandinávské země získaly zkušenost s odstraněním pohraničních kontrol mnohem dříve než Evropské společenství. V rámci Severské rady byla vytvořena v roce 1952 Severská pasová unie.⁵⁸ Pro Island, který se stal její součástí v roce 1965 (Nordic Council of Ministers 2015, online), představoval vstup severských států do EU a s tím spojené začlenění do Schengenu závažný problém. Znamenalo by to totiž konec pasové unie a znovuzavedení hraničních kontrol pro Island a Norsko, což se ale nelíbilo žádné ze skandinávských zemí, které zdůrazňovaly potřebu zachovat toto společenství svobodného cestování (Vermeulen, De Bondt 2015: 38). Navíc se jednalo o hlavní součást spolupráce v rámci Severské rady. Dánsko dokonce po Evropské unii žádalo udělení výjimky, aby mohlo v pasové unii dále setrvat. Rozšíření Evropské unie o další dva severské státy tedy položilo základ debaty ohledně

---

⁵⁶ Dánsko vstoupilo do EHS společně s Velkou Británií a Irskem v roce 1973 (Nugent 2004: 24–25).

⁵⁷ Postupné odstranění pohraničních kontrol osob a zboží zavedla již v roce 1984 tzv. Saarbrückenská dohoda uzavřená mezi Francií a Německem s cílem zamezit enormní tvorbě kolon, způsobené zejména kamionovou dopravou. Dohoda neměla právní rámec, dala však základ pro vznik Schengenského prostoru. V roce 1985 došlo k podpisu spolupráce mezi Německem, Francií a zeměmi Beneluxu, který se v roce 1990 rozšířil o prováděcí úmluvu, jež musela být členskými zeměmi Schengenu ratifikována. Schengenská prováděcí úmluva vstoupila v platnost v březnu 1995 (Pikna 2010: 170–172). V současné době je tento prostor tvořen většinou států Evropské unie, s výjimkou Velké Británie a Irska a některých nově začleněných zemí – Bulharska, Chorvatska, Kypru a Rumunska. Naopak jsou součástí tří nečlenové Evropské unie – Island, Norsko a Švýcarsko.

⁵⁸ Severská pasová unie byla vytvořena odstraněním kontrol na vzájemných hranicích mezi Dánskem, Finskem, Norskem a Švédskem v roce 1957 (Nordic Council of Ministers 2015, online).

pohraničních kontrol a toho, jak se vypořádat se situací, kdy součástí Severské pasové unie jsou nyní členové i nečlenové EU. Diskuse probíhala ve třech směrech. První návrh zněl, že Skandinávie může pokračovat ve spolupráci v rámci pasové unie a zůstat mimo schengenský prostor, dalším bylo zrušení pasové unie a začlenění Dánska, Finska a Švédska do Schengenu a poslední možností bylo zapojit všechny severské země do schengenského rámce. Pro Island představovala obava ze zániku pasové unie v podstatě nevyhnutelnou potřebu přistoupit k schengenské spolupráci (Eiríksson in Thorhallsson 2004: 51–53). Na základě Amsterdamské smlouvy byl schengenský rámec začleněn do struktur Evropské unie. Island a Norsko jsou přidruženými členy, pro které platí stejná pravidla jako pro členské státy EU s výjimkou nemožnosti účastnit se hlasování (Pikna 2010: 172). Každopádně však mají právo podílet se na formulacích schengenského právního rámce, což znamená zásadní posílení pravomocí oproti těm, které Islandu dává smlouva o EHP. Island společně s Norskem mají v rámci Schengenu silnou pozici, které dosáhly díky tomu, že zbytek severských států na ně nahlíží jako na partnery, kteří zabránili rozkolu v pasové unii přijetím členství (Eiríksson in Thorhallsson 2004: 53–55). Smlouva o začlenění byla podepsána se severskými zeměmi v prosinci 1996 s platností od března 2001 (Veber 2012: 530).

Ačkoliv oficiální pozicí, kterou Island prezentoval ohledně postoje k přístupu do schengenského prostoru, bylo zajištění volného pohybu osob a zboží, v reálu se jednalo zejména o posílení spolupráce s Evropskou unií a možnost účastnit se zahraniční spolupráce společně se státy Schengenské dohody. Významným argumentem pro přístup země do schengenského prostoru byla také vidina ucelení politiky týkající se spolupráce v oblasti policie a boje proti organizovanému zločinu. Přesto tehdejší islandský ministr zahraničí zdůrazňoval, že země se v žádném případě nechystá provést obrát v politice vedené vůči Evropské unii a postoj, který zaujímá v rámci schengenské spolupráce, vychází z čistě politických zájmů Skandinávie týkajících se zachování pasové unie a posílení policejní spolupráce (Eiríksson in Thorhallsson 2004: 54–55). Členství Islandu v schengenském prostoru znamenalo pro tamní vládu obavu z hlediska teroristických útoků a zvýšení kriminality v zemi, zejména z důvodu strategické polohy ostrova, který se v ten okamžik stal vstupní branou do Evropské unie. Islandu navíc chyběly tajné služby, což představovalo nemožnost spolupráce s EU v otázce boje proti terorismu. Island přijal opatření plynoucí ze členství v Schengenu v podobě posílení letecké a námořní hlídkové služby (Ingimundarson 2007: 17).

Politická scéna nebyla jednotná ani v případě spolupráce v rámci schengenského

prostoru. Proti kooperaci vystupovala levicově orientovaná strana Zelených (Green-Left), jejíž členové se obávali toho, že se jedná o další krok k přiblížení se Evropské unii. Negativní postoj zaujímal také část členů Nezávislé strany (Independence Party), kteří měli strach z vysokých nákladů spojených se členstvím. Lze říct, že Island neměl o členství zásadní zájem, jednal pouze na základě racionálně-pragmatických motivů a byl donucen okolnostmi (Eiríksson in Thorhallsson 2004: 55–56). Na druhou stranu měl však silnou pozici a stal se společně s Norskem první nečlenskou zemí, která v oblasti zrušení pohraničních kontrol začala s Evropskou unií spolupracovat, na rozdíl od Velké Británie a Irska (Euroskop.cz 2015, online). Od té doby se podílí v rámci Evropské unie na spolupráci a koordinaci v oblasti policie a justice.

Je tedy patrné, že určitá změna postoje Islandu vůči kontinentální Evropě nastala zejména po roce 1989, zlomovém období pro velkou část Evropy, kdy ve východní a střední Evropě odstartovala vlna demokratické tranzice a došlo k novému uspořádání evropské mapy. Pro Island znamenal tento čas počátek úvah o prohloubení spolupráce s Evropským společenstvím, zejména kvůli postupnému stahování amerických vojenských jednotek z keflavické základny a také vytváření jednotného trhu v rámci Evropské unie. Pro Island velmi ožehavé téma vždy představovala otázka rybolovu. Z tohoto důvodu země o spolupráci s Evropským společenstvím v zásadě nikdy neusilovala, neboť byla na tomto odvětví ekonomicky zcela závislá a dobře si uvědomovala, že vstupem do Evropského společenství by musela přijmout řadu opatření, omezit lov některých druhů ryb a snížit rybolovné pásmo z dosavadních 200 námořních mil na pouhých 12 mil od svých břehů (Majer, Kaniok 2011: 77–83). Postupem času se podařilo Island společně se zbylými zeměmi EFTA implementovat do struktur Evropského hospodářského prostoru, z čehož Island vytěžil zejména snížením dovozních tarifů na mořské produkty v rámci evropských trhů, navíc nemusel řešit otázku společné rybolovné politiky. Vzhledem k rozšíření Evropské unie v roce 1995 a existenci severské pasové unie byl Island společně s Norskem začleněn i přes nečlenství v Evropské unii do právního rámce schengenského prostoru. Musel sice prohloubit spolupráci s ostatními zeměmi týkající se justice a policie, na druhou stranu však získal výhody plynoucí zejména z otevřeného evropského pracovního trhu. Islandu se podařilo vždy i přes odmítavé postoje vůči spolupráci s kontinentální Evropou dosáhnout většiny svých požadavků, které směřoval k Evropské unii, a z jeho pozice se mu podařilo vytěžit takřka maximum.

3. Změna islandského postoje

Třetí a zároveň poslední kapitola práce týkající se problematiky Islandu a jeho prohloubení spolupráce s Evropskou unií se věnuje stěžejním událostem, které v průběhu posledního desetiletí vedly ke změně názoru uvnitř politických elit a stejně tak i veřejnosti ohledně plného přístupu do společenství. Kapitola je rozdělena do tří částí, přičemž první se zabývá ekonomickými faktory, které sehrály patrně největší roli v učinění rozhodnutí podat oficiální žádost o členství. Ve druhé podkapitole je pak popsán vývoj politické scény od počátku 90. let do současnosti s důrazem kladeným na to, jak volební výsledky ovlivňovaly postoj Islandu směrem k EU. Třetí podkapitola se věnuje aktuální situaci, která v zemi probíhá, a okrajově také tomu, jaké jsou další vyhlídky a možnosti spolupráce Islandu s Evropskou unií.

3.1. Ekonomické faktory

Plné členství v Evropské unii nepředstavovalo hlavní předmět diskuse až do hospodářské krize z roku 2008. Prioritou ostrova bylo vytěžit maximum z bilaterálních dohod, které uzavřel s ES v 70. letech a které mu zajišťovaly bezcelní přístup na evropský trh. Díky tomu země v průběhu následujících desetiletí ekonomicky výrazně posilovala. Velmi důležitou roli týkající se členství v Evropské unii sehrála pozice islandského bankovníctví. Právě charakteristické postavení tamních bankovních společností se stalo jednou z krucióálních příčin vedoucích k hospodářské recesi Islandu, která způsobila změnu veřejného mínění ohledně členství v EU. Část těchto bank se postupně přestala orientovat pouze na nepříliš početnou domácí klientelu a provedla expanzi na zahraniční trhy prostřednictvím internetových poboček. Náhylnost bankovního sektoru ke zhroucení způsobila také velmi diskutovaná otázka nezávislosti islandské centrální banky.

Problematické týkající se uzavření bilaterálních dohod se věnovala předchozí kapitola. Nyní bude pozornost soustředěna zejména na ekonomickou situaci Islandu po roce 2000. Počátkem 21. století se Island stal jedním z nejbohatších evropských států, a to díky velmi rychle se vyvíjejícímu bankovníctví a rozvoji služeb (Busch, Molendowski 2011: 110). Mezi lety 2000–2007 zažívala ekonomika silný růst, což se pozitivně projevilo snížením nezaměstnanosti, poklesem státního dluhu a vyšší mírou domácích investic (Centonze 2011: 133). Podíl na tomto hospodářském „zázraku“ měla

také industrializace země, která proběhla za vlády tehdejšího premiéra Davida Oddssona⁵⁹ (Strana nezávislosti), jenž se snažil snížit její závislost na rybolovu. Využitím geotermálních zdrojů elektrické energie se stal Island producentem obrovského množství hliníku (Kaniok, Majer 2011: 80–81).

Islandská hospodářská situace byla tedy výrazně ovlivněna postavením tamních bank. Premiér Oddsson po nástupu do úřadu provedl několik strukturálních reforem vedoucích k liberalizaci a privatizaci státních podniků, včetně bankovního sektoru.⁶⁰ Tato událost představovala počátek „špatných rozhodnutí“ v rámci bankovníctví. Oddssonova vláda v roce 2002 vyloučila z procesu odstátnění bank zahraniční investory ve prospěch malého množství domácích společností. Většina jejich představitelů neměla zkušenosti s vedením bank, jednalo se spíše o businessmany, kteří se snažili o co nejrychlejší růst společnosti za účelem zisku (Jännäri 2009: 13–14). Islandský bankovní systém tvořily z 85 % tři domácí společnosti – Glitnir, Kaupthing a Landsbanki (Centonze 2011: 133). V průběhu let začaly islandské peněžní ústavy nabízet výhodné půjčky. Umožňovaly jim to velmi výhodné úvěry získávané z Japonska, které měly velmi nízkou úrokovou sazbu, a tudíž domácí banky mohly nízké úroky zaručit i svým klientům (Kaniok, Majer 2011: 81). Celková hodnota aktiv třech největších bank činila v roce 2006 téměř 110 miliard euro, což představovalo osminásobek hodnoty islandského HDP (Centonze 2011: 133).

Zhruba do roku 2005 se bankovní společnosti orientovaly zejména na domácí klienty, ale vzhledem k malému počtu obyvatel Islandu začaly následně expandovat na další evropské trhy, kde zákazníci oslovily výši úrokových sazeb, které převyšovaly nabídku tamních bank (Centonze 2011: 133). Společnost Landsbanki se rozhodla v roce 2006 založit dceřinou společnost Icesave. Jednalo se o ryze internetovou banku. První zahraniční klientela pocházela z Velké Británie, v roce 2008 pak Icesave rozšířil svou působnost v Nizozemí (Orebech 2010: 130–131).⁶¹ Stejně jako Landsbanki i společnost Kaupthing zřídila online pobočky s výhodným spořicí programem s názvem Kaupthing Edge (Centonze 2011: 135).

Velmi diskutovanou otázkou představovala míra nezávislosti islandské centrální banky. Evropským trendem nového tisíciletí bylo svrchovanost těchto institucí co nejvíce posilovat. Island od 90. letrazil zcela opačný trend. V čele ústavu stála tříčlenná

---

⁵⁹ David Oddsson zastával funkci premiéra od 30. dubna 1991 do 15. září 2004 (Zarrilli 2011: 10).

⁶⁰ Islandská vláda si ponechala ve správě pouze energetický a zemědělský sektor (Centonze 2011: 133).

⁶¹ Na konci roku 2008 měla Icesave zhruba 300 000 klientů ve Velké Británii, kteří jí svěřili čtyři miliardy liber, a 125 000 v Nizozemí, kde se jednalo o částku 1,7 miliardy euro (Centonze 2011: 135).

rada guvernérů, z jejichž řad se rekrutoval předseda. Druhým orgánem byla dozorčí rada, jejíž složení se měnilo vždy po parlamentních volbách. Zásadní vliv na rozhodování centrální banky měla v rukou vláda. Změny vedoucí k posílení nezávislosti se začaly odehrávat v roce 2001. Hlavním cílem centrální banky od tohoto období se stala cenová stabilita. Její hodnotu však stále určoval premiér (Janičková 2012: 65–66). Ve stejném období se změnil kurz islandské koruny z pohyblivého na pevný. Pozornost byla dále zaměřena na cílování inflace⁶², kdy centrální banka stanovila vyšší inflace, které chce dosáhnout na hodnotu 2,5 %. Ve skutečnosti k roku 2007 toto číslo převyšovalo 9 %, což bylo způsobeno zejména velkým přílivem financí ze zahraničí (Howden 2014: 422–423). Krach bankovního sektoru dal v parlamentu impuls ke zřízení zvláštní komise, která měla vyšetřit, do jaké míry za tuto událost nese odpovědnost centrální banka. Kritiku si vysloužila zejména netransparentnost rozhodnutí, dále velmi dobrý vztah předsedy rady guvernérů Oddssona (bývalý předseda vlády) s tehdejšími premiéry Ásgrímssonem, kdy tento vztah způsoboval výrazné rozpory mezi vedením banky a částí ministrů převážně ze Sociálně-demokratické aliance v době před vypuknutím krize. Komise došla k závěrům, že centrální banka výrazně posílila nezávislost de iure, ale de facto již nikoliv. Způsobeno je to zejména stále silným propojením vedení instituce s politickou scénou (Janičková 2012: 66–69).

Od roku 2006 začínaly banky obtížněji získávat nové finanční prostředky a pozvolně se projevila jejich neschopnost splácet dosavadní dluhy v důsledku tzv. minikrize (Hilmarrsson 2013: 32). V dubnu 2008 zaslal Mezinárodní měnový fond islandské vládě zprávu, která obsahovala informace potřebné k tomu, aby země dokázala udržet svůj bankovní systém a ekonomiku v chodu. Guvernér britské centrální banky nabídl svému islandskému protějšku pomoc ve smyslu zmenšení kapacity bankovního systému. Ten nejen že nereagoval, ale centrální banka dospěla k závěru, že je nutné si půjčit další finance ze zahraničí. Velmi špatný vývoj pro světovou ekonomiku přišel koncem září roku 2008, kdy krachem investiční banky Lehman Brothers a kolapsem na finančních trzích odstartovala hospodářská krize. Islandské banky, do značné míry závislé na zahraničních investorech, velmi rychle pochopily, že zmrazení trhu pro ně bude mít fatální následky. Předseda rady guvernérů Oddsson bez konzultace se svými kolegy zmrazil kurz islandské koruny na hodnotu odpovídající té

---

⁶² Cílování inflace znamená, že centrální banka vyhlásí tzv. inflační cíl, kterého se snaží v určitém období dosáhnout (Česká národní banka 2015, online).

před krizí, což způsobilo takřka okamžitý pokles kurzu měny vůči světovým měnám. Centrální banka během jednoho týdne rapidně snížila úrokové sazby na spořicíh účtech a situace se pomalu začala vymykat kontrole (Wade, Sigurgeirdottir 2011: 691–693). První bankou, která vyhlásila insolvenční, se stal Glitnir. Islandská vláda společně s finančním kontrolním orgánem získaly 75 % této společnosti a navíc jí poskytly částku téměř 600 milionů eur. Tato událost britské investory značně zneklidnila a ti následně vybrali takřka 200 milionů liber ze svých účtů založených v Icesave. To znamenalo pro její mateřskou společnost Landsbanki postupně neudržitelnou situaci, k 7. říjnu vyhlásila bankrot a byla následně zestátněna. Islandská vláda však ujistila domácí klienty, že jejich prostředky budou ochráněny. Stejně záruky ovšem nebyly poskytnuty věřitelům ve Velké Británii, kteří měli v online bance své peníze uloženy.⁶³ Britský premiér Cameron komentoval situaci jako nepřijatelnou a svým občanům přislíbil, že jejich peníze získá zpět. Island se dostával do stále více svízelnější situace a začal hledat pomoc na mezinárodním poli ve snaze zabránit totálnímu kolapsu země.⁶⁴ V říjnu podepsal dohodu s centrálními bankami Dánska, Norska a Švédska.⁶⁵ Začalo být zřejmé, že se pomoc neobejde bez zásahu Mezinárodního měnového fondu. Ten vydal zprávu o ekonomické situaci země a doporučil setrvat v přísné měnové politice. Islandská vláda navrhla řešení obnovy důvěry v tamní bankovní sektor a stabilizaci koruny (Centonze 2011: 141–145). MMF nakonec poprvé od roku 1976 souhlasil s poskytnutím finanční injekce Islandu, aby v zemi došlo ke stabilizaci ekonomiky a ke znovuoobnovení důvěry trhu a stabilizaci směnného kurzu ve střednědobém dohledu. Celková výše úvěru představovala částku 2,1 miliardy amerických dolarů, což samozřejmě velmi výrazně přispělo k hospodářské a měnové stabilizaci země (Jolly, The New York Times 2008).

3.2. Politické faktory

Od počátku 90. let se u moci držela několik po sobě jdoucích volebních období konzervativní Strana nezávislosti, která vždy výrazně projevovala své nesympatie vůči evropským integračním procesům. Její úspěch spočíval v prosazování „tradičních“ hodnot země. Toto dlouholeté vlivné postavení reflektovalo náladu panující v rámci

---

⁶³ Na svých webových stránkách společnost Icesave uvedla, že žádosti britských klientů o vybrání účtů nebudou akceptovány (Centonze 2011: 142).

⁶⁴ Směnný kurz islandské koruny byl v lednu 2008 zhruba 90 ISK vůči euru, v říjnu 2008 byla tato hodnota 305 ISK k jednomu euru (Rebhan, Thorhallsson 2011: 57).

⁶⁵ Island získal od severovýchodních zemí úvěr ve výši 1,8 miliardy euro (Centonze 2011: 143).

islandské společnosti. Hospodářská krize však způsobila výrazný otřes stranického systému, který vyvrcholil krátkodobou proměnou vládních elit. Krize měla dopad také na veřejné mínění. Veřejnost přestala důvěřovat dosud vládnoucím stranám, vinila je z podílu na krachu bankovního sektoru, což vedlo až k předčasným volbám, z nichž vítězně vzešla proevropsky zaměřená Sociálně-demokratická aliance. Ta sestavila se Zelenými podruhé v historii země levicový kabinet. Společným jmenovatelem vládních i společenských debat se stala otázka členství v EU.

V letech 1991–1995 byla vládní koalice v zemi tvořena právě zmíněnou Stranou nezávislosti a Sociálně demokratickou aliancí. V té době však otázka vstupu do Evropské unie nepředstavovala primární téma politiky. Funkci předsedy vlády zastával David Oddsson. Během tohoto období se Island stal součástí EHP, plné členství v EU však ještě zcela odmítal. Ve volbách 1995 obhájila svou pozici Strana nezávislosti, stejně jako o čtyři roky později. Došlo však k výměně koaličního partnera. Tím se pro následující dvě období stala Pokroková strana (Indridason 2005: 455). Výsledky průzkumu veřejného mínění, které proběhlo před parlamentními volbami 2003, napovídaly, že politická scéna zažije změnu. Silnou pozici potvrdila Strana nezávislosti, kterou si zajistila díky rychlému růstu ekonomiky a příslibu snižování daní. Velmi významným hráčem se ukázala být Sociálně-demokratická aliance⁶⁶, ovšem vládní koalice byla nakonec sestavena opět Stranou nezávislosti s podporou Progresivistů⁶⁷ (Hardarson, Kristinsson 2004: 1024–1028). V polovině volebního období došlo k dohodnuté výměně premiéra, jehož popularita, stejně jako celé Pokrokové strany, oslabovala (Hardarson, Kristinsson 2005: 1047). Poté, co v roce 2006 výrazně prohrála v komunálních volbách, ohlásil odchod z postu ministerského předsedy a následně z celé politiky. Do křesla premiéra místo něj usedl předseda Strany nezávislosti.⁶⁸ Vzhledem ke klesající podpoře Pokrokové strany výrazným způsobem ovládla následující volby v květnu 2007 právě Nezávislá strana a následně vytvořila koalici s SDA (Maškarinec 2007: 195–202).

---

⁶⁶ Po volbách, ve kterých SDA získala 31 % hlasů, mohla nastat zcela jiná situace, neboť její úspěch jí umožňoval vytvoření koalice s Pokrokovou stranou. Jediný hlas lídra Progresivistů Halldóra Ásgrímssona rozhodl, že sestavení vlády zůstane stejné již potřetí v řadě (Hardarson, Kristinsson 2004: 1027).

⁶⁷ Během povolebních vyjednávání se očekávalo, že lídr PS Ásgrímsson bude díky silnému koaličnímu potenciálu strany usilovat o premiérský post. Předsedou vlády se však počtvrté stal David Oddsson s tím, že došlo mezi oběma stranami k dohodě, že Oddsson bude zastávat úřad do 15. září 2004 a poté bude nahrazen Ásgrímssonem, který zastával do té doby post ministra zahraničí, v němž jej nahradil expremiér (Hardarson, Kristinsson 2004: 1024–1028).

⁶⁸ Předsedou Strany nezávislosti se stal po složení funkce Oddssona Geir Hilmar Haarde (Maškarinec 2007: 198)

Prakticky neměnná politická situace udržovaná v zemi od počátku 90. let byla zásadně ovlivněna hospodářskou krizí. Vláda Strany nezávislosti nehodlala přiznat, že by nesla jakoukoliv odpovědnost za finanční kolaps bankovního sektoru. Pravidelné demonstrace před budovou Althingu, kdy občané mimo jiné upozorňovali na skutečnost, že špičky této strany stále obsazují vrcholné posty (bývalý premiér Oddsson v čele centrální banky), silně ovlivnily stabilitu stranického systému. Protesty vyvrcholily v lednu 2009 rezignací vlády a předčasnými volbami⁶⁹ (Kaniok, Majer 2011: 81–82). Ty proběhly koncem dubna téhož roku a jejich výsledky byly překvapující. Vysoká volební účast ukázala na nespokojenost občanů s dosavadní situací. Strana nezávislosti získala nejhorší výsledek⁷⁰ za dobu svého působení v politice. Vítězně z voleb vzešla sociální demokracie, velký nárůst hlasů zaznamenala také levice zastoupena Zelenými. Krátce po volbách byla sestavena vláda právě z těchto dvou zmíněných subjektů v čele s premiérkou Johannou Sigurdardottirovou (Maškarinec 2009: 184–186).

Mimo silné ekonomické ztráty byla důsledkem finanční krize také ztráta důvěry ve vládní politiku. Ani kabinetu Sigurdardottirové se nepodařilo ji zcela obnovit, jak se po volbách předpokládalo. Islandská veřejnost požadovala radikální změnu systému, ke které mohla přispět jediné výrazná změna ústavy⁷¹ (Polák, Český rozhlas 2011, online). Masivní demonstrace donutily parlament o situaci jednat. Vláda ve snaze uklidnit napětí dala při vytváření nového modelu velkou část moci do rukou lidu, čímž se jednak částečně zbavila odpovědnosti a jednak navíc vyvolala v občanech pocit, že mají možnost ovlivnit dění ve státě. Parlament jmenoval Ústavní výbor složený ze sedmi nezávislých lidí podílejících se na tvorbě nové podoby. Tento výbor pak svolal Národní shromáždění tvořené zhruba tisícovkou náhodně vybraných občanů, z nichž mělo být 25 zvoleno do Ústavodárného shromáždění. Nejvyšší soud však volbu prohlásil za neplatnou a členy shromáždění nakonec jmenoval parlament (Gyflason, VoxEU.org – CEPR’s policy portal 2011, online). Tento tým začal pracovat a velmi rychle dospěl k závěru, že je nutné zabývat se revizí zejména v oblasti vlastnictví přírodních zdrojů a volebního systému (Gylfason, Open Democracy 2013, online).

---

⁶⁹ Od února do předčasných voleb vedla zemi koalice Sociálně-demokratické aliance a Levicově zelených (Maškarinec 2009: 185).

⁷⁰ Strana získala 23,7 % hlasů, což bylo nejméně od roku 1923 (Maškarinec 2009: 185).

⁷¹ Islandská ústava vznikla v roce 1944 poté, co země získala nezávislost na Dánsku. Jednalo se jen o minimální revizi dokumentu z roku 1874, který platil pro Dánsko-islandskou unii, a tudíž obsahoval mnoho prvků typických pro dánskou společnost. Islandčané ve snaze rychle dokázat, že jsou jednotný a nezávislý národ, tuto ústavu přijali s minimálním provedením změn (Bergmann 2013: 4).

Návrh zahrnoval také posílení role parlamentu (Polák, Český rozhlas 2011, online). V červenci 2011 představilo Shromáždění koncept nové ústavy. Celé téma bylo silně politizované. Strana nezávislosti a Pokroková strana byly největšími kritiky, odpůrci se našli ale i v řadách koaličních stran (Bergmann 2013: 1–3). V říjnu 2012 přijaly dvě třetiny Islandců představenou změnu ústavy v referendu. Situace se zdála být jasná, jenomže problém nastal i uvnitř Ústavodárného výboru, kde jeden z profesorů označil celý tento spolek za nelegitimní a požadoval změnit to, co právě prošlo referendem. Islandská media uvedla, že takovýchto názorů existovalo zřejmě více, a to z toho důvodu, že výbor nepředpokládal, že by návrh vůbec v referendu prošel. Strana nezávislosti spolu s Progresivisty hrozila zablokováním dalších jednání. Návrh změny ústavy nakonec v parlamentu neprošel hlasováním (Gylfason, Open Democracy 2013, online).

Sociální demokraté ihned poté, co se dostali k moci, prosazovali zahájení přístupových rozhovorů. Proti tomu se ale stavěl jejich nový koaliční partner (Maškarinec 2009: 189), Levicoví zelení.⁷² Sociálně-demokratická aliance spatřovala v členství ekonomické výhody a zároveň poukazovala na to, že vstupem do EU by se země začala také konečně podílet na vytváření evropské legislativy a nemusela by ji jen přijímat jako v případě EHP bez možnosti vyjádřit se a pozměnit případné sporné návrhy (Kaniok, Majer 2011: 85–86). S novým partnerem dospěli na základě koaliční dohody ke konsenzu (Rebhan, Thorhallsson 2011: 60–62), že o vstupu do Evropské unie rozhodne parlament (Maškarinec 2009: 189). Ten schválil na svém zasedání 16. července 2009 návrh ohledně podání žádosti země do Evropské unie. Pro členství se vyjádřilo 33 poslanců, proti 28 a dva se zdrželi hlasování. Premiérka Sigurdardottirová prohlásila, že účast na integraci zaručí zemi stabilnější směnný kurz koruny a nižší úrokové sazby. Naopak lídr opoziční Strany nezávislosti Benediktsson uvedl, že Island by měl chránit své zájmy a zdůraznil, že neexistuje záruka, že Islandu zůstane plná kontrola nad jeho přírodními zdroji (The Guardian 2009, online). Země podala oficiální žádost o vstup do EU 23. července 2009.⁷³

Evropská komise vydala v únoru následujícího roku zprávu, ve které se

---

⁷² Před volbami, které se konaly v roce 1999, došlo ke sloučení levicového křídla (Sociálně demokratické strany, Lidové aliance a Strany žen) v jednotnou Sociálně-demokratickou alianci. S tímto krokem však nesouhlasilo nejlevicovější křídlo, tvořené zejména členy Lidové aliance, a proto založili Stranu levicových zelených (Indridason 2005: 442).

⁷³ Týden po podání oficiální přihlášky do EU proběhlo veřejné mínění, v němž se 51 % obyvatel Islandu vyjádřilo pro vstup, 36 % bylo proti (Busch, Molendowski 2011: 113). Thorhallsson a Rebhanem uvádějí, že v únoru téhož roku by členství v EU přivítalo až 64 % občanů (Rebhan, Thorhallsson 2011: 54).

vyjadřuje k uplynulému období, během něhož Island prošel krizí. Uvádí, že tamní národ není v otázce přístupu jednotný. Ze závěrečného hodnocení Komise pak vyplynulo, že země musí posílit nezávislost justice, především v případě jmenování soudců; v oblasti hospodářství pak doporučila provést reformy, které jí vrátí zpět schopnost čelit konkurenci. Dokument zmiňoval také nutnost sjednotit islandské právní předpisy s právem EU, zejména v otázkách rybolovu a zemědělství, dále pak volného pohybu kapitálu a služeb. Komise navrhla zahájit s Islandem přístupové rozhovory (Evropská komise 2010). Země předpokládala, že do EU přistoupí v letech 2011 nebo 2012 (Polochová, iDNES.cz 2009, online).

Přestože Island měl podanou oficiální žádost o členství v EU, vyhlídky na brzké začlenění se výrazně vzdálily. Důvodem bylo přijetí zákona, který definoval, kolik prostředků bude uhrazeno britské a nizozemské vládě za odškodnění jejich občanů, kteří si uložili finance ve společnosti Icesave, jež následkem světové finanční krize zkrachovala. Islandská vláda podepsala v polovině roku 2009 s těmito dvěma zeměmi bilaterální dohody týkající se financování ztrát, a to za pomoci Mezinárodního měnového fondu. Nový zákon se stal velmi kontroverzním tématem pro islandskou společnost. Poté, co prezident Grímsson obdržel petici s podpisy 56 tisíc občanů, zákon vetoval s tím, že o jeho platnosti rozhodnou občané v referendu. To bylo vyhlášeno na březen 2010 a nesouhlas s kompenzací škod v něm vyjádřilo 93 % zúčastněných. Své rozhodnutí odůvodňovali tak, že by s největší pravděpodobností došlo v zemi k opět velmi těžké finanční zátěži, se kterou by se jí nemuselo podařit vyrovnat (Zarrilli 2011: 10–11). Výsledky referenda znamenaly velký otřes pro zahraniční vztahy s Velkou Británií a Nizozemskem a vážně ovlivnily další spolupráci Islandu s Evropskou unií.

Formální přístupové rozhovory byly přes všechny diplomatické obtíže zahájeny v červenci 2010. Vzhledem k velmi ožehavému tématu ohledně banky Icesave se na Islandu začaly objevovat diskuse, zda země má, či nemá setrvat ve vyjednávání. Již v létě navrhli poslanci (mimo zástupce SDA) stažení žádosti, nezískali však dostatečnou podporu. Tyto okolnosti poznamenaly debatu jak doma, tak na půdě EU. Přispěly k tomu také výsledky průzkumu veřejného mínění z července 2010, kdy se 60 % občanů vyslovilo proti členství (Rebhan, Thorhallsson 2011: 57–58).

Předvolební situaci v roce 2013 provázely spekulace o znovuoobnovení rovnováhy stranického systému a možném návratu dvou „starých“ stran, o kterých se dá říct, že měly podíl na hospodářské recesi země. Tomu napovídalo několik ukazatelů. Jednak zklamaná veřejnost, která doufala, že sociálně-demokratická vláda dokáže

prosadit návrh změny ústavy a tím stabilizovat politickou situaci, a jednak hlavně rozšiřující se protievropská nálada ve společnosti. Z předvolebních programů jak Strany nezávislosti, tak Pokrokové strany bylo možné vyčíst, jak ostrý postoj zaujímají obě proti členství v Evropské unii. Progresivisté si navíc přízeň elektorátu získali silným nesouhlasem se splácením dluhu Velké Británii a Nizozemí (Sigmundsdóttir, *The Guardian* 2013, online). Hlavním tématem voleb byla samozřejmě otázka členství v Evropské unii, dále pak debata ohledně stavu domácí ekonomiky (Maškarinec 2013: 80–83). Vítěznou stranou se stala podle předpokladů Strana nezávislosti, hned v závěsu za ní se umístila Pokroková strana.⁷⁴ Ačkoliv veřejnost očekávala, že sestavením nové vlády bude pověřen předseda vítězné SN Bjarni Benediktsson, vyzval prezident Grímmsón k tomuto kroku jako prvního předsedu PS Sigmundura Davida Gunnlaugssona⁷⁵ (*The Economist* 2013, online). Prezident jmenoval novou vládu v čele s historicky nejmladším premiérem Gunnlaugssonem 23. května 2013 (*Morgunblaðid* 2013, online), což znamenalo, že po čtyřleté pauze byla opět sestavena středo-pravicová vláda.

Po volbách došlo k absolutnímu odvrácení od dosavadní politiky, kterou Island dosud ve vztahu k Evropské unii prosazoval. Přístupové rozhovory byly v polovině roku 2013 zastaveny. Vládní koalice podepsala smlouvu, jež zaručovala, že jednání s Evropskou unií budou pokračovat až poté, co v zemi proběhne referendum. Euroskeptičtí politici nejen na Islandu tento návrh vnímali velmi pozitivně, navíc upozornili na uzavření dohody o volném obchodu s Čínou, čímž poukazovali na stále větší nestabilitu Evropské unie v politických a ekonomických otázkách (Waterfield, *The Guardian* 2013, online). Premiér Gunnlaugsson se krátce po přerušení přístupových rozhovorů setkal s vysokými představiteli Evropské unie. Důvodem schůzky byl několikaletý spor mezi Islandem a Evropskou unií kvůli lovu makrel.⁷⁶ Islandu za porušování evropských kvót týkajících se rybolovu hrozil zákaz exportu na evropské trhy, což postihlo rovněž například Faerské ostrovy. Pro Island by představovalo uvalení takovýchto sankcí opakování ekonomické krize. Tato varování pomalu utvrzovala protievropsky smýšlejícího Gunnlaugssona a jeho vládu, že stažení žádosti o členství bude pro Island v současné době nejlepším krokem (Pítrová,

---

⁷⁴ Strana nezávislosti získala 26,7 % hlasů, Pokroková strana takřka 24,5 % (Maškarinec 2013: 83).

⁷⁵ Vzhledem k nepřilíživému výsledku Strany nezávislosti, který se podobal tomu z roku 2009, přistoupil prezident k tomuto kroku (*The Economist* 2013, online).

⁷⁶ Island na přelomu let 2009 a 2010 rapidně navýšil kvóty týkající se výlovu makrel. Proti tomu se zásadně postavila Velká Británie a Norsko. Island do roku 2009 lovil zhruba dva tisíce tun makrel ročně, po zvýšení kvót se hodnota dostala přes 100 tisíc tun tohoto druhu ryby ročně (*Euractiv.cz* 2013, online).

Euroskop 2013, online). Ministr financí Benediktsson (SN), který se mimochodem zasloužil o rozpuštění vyjednávacího týmu (Icenews.is 2013, online) uvedl, že Island je v poslední době nespokojen s kroky Evropské unie a nepolevujícím tlakem Bruselu na politickou integraci (Icenews.is 2014, online).

3.3. Současná situace a další vize spolupráce s EU

Dosud poslední vývoj ukazuje, že černý scénář pro všechny, kteří podporovali vstup země do Evropské unie, se naplnil. Islandský ministr zahraničních věcí Gunnar Bragi Sveinsson (PS) ve čtvrtek 12. března 2015 zaslal lotyšskému ministru zahraničí⁷⁷ dopis, ve kterém uvádí, že Island přestal uvažovat o možnosti začlenění do Evropské unie. Na adresu vládní koalice byla ihned vyřčena silná kritika z řad opozice, která vládu obvinila z narušení demokracie obejítím parlamentu v takto závažné otázce zahraniční politiky. Opozice dokonce zvažuje odvolání ministra zahraničních věcí. Okamžitě začaly probíhat demonstrace několika tisíců lidí proti kroku islandské vlády, který provedla směrem k Evropské unii. Protestující požadovali, aby vláda respektovala parlament, a někteří se domáhali její okamžité rezignace (Ísleifsson, Vísir.is 2015, online). Protesty zastánců přístupu do Evropské unie začaly nabírat na síle již na jaře 2014. Demonstranti tehdy žádali parlament, aby pokračoval v jednání ohledně členství. Na 53 tisíc občanů (22 % voličů) podepsalo petici volající po referendu (Robert, Icelandreview 2014), které jim v otázce dalšího vývoje vztahů s Evropskou unií garantovali v předvolební kampani 2013 lídři obou nejsilnějších stran – jak současný premiér Gunnlaugsson (Pokroková strana), tak ministr financí Benediktsson (Strana nezávislosti) (Ísleifsson, Vísir.is 2015, online). Ačkoliv podpora členství ostrova v EU během posledních let rapidně poklesla⁷⁸, stále téměř 80 % obyvatel požaduje po vládě uskutečnění všelidového hlasování ohledně ukončení vyjednávání s Evropskou unií (Ármannsson, Vísir.is 2015, online).

Co se týče obavy z dopadů stažení žádosti o vstup do EU, nebudou zřejmě ani pro jednu ze stran prakticky žádné. Pro evropskou „osmadvacítku“ bylo členství vnímáno spíše jako symbolické ohraničení Evropy. Velikost islandské ekonomiky představuje v rámci EU zanedbatelnou hodnotu. V každém případě by se ale jednalo

---

⁷⁷ Lotyšsko předsedá Evropské unii od 1. ledna 2015 do 30. června 2015.

⁷⁸ Podpora členství dosahovala v roce 2009 hodnoty okolo 60 %, v současné době souhlasí se vstupem pouze okolo 30 % obyvatel (Ármannsson, Vísir.is 2015, online).

o strategické místo, které by kontinentální Evropa mohla v případě vzniklých konfliktů využívat. Brusel také přišel o možnost regulace stále se rozšiřujícího rybolovu a případného udělení sankcí. Ani pro Island, který se víceméně vzpamatoval z hospodářské krize, neznámá stažení žádosti v současné době žádný zásadní problém. Země nadále zůstává členem Evropského hospodářského prostoru a Schengenu (Kubátová, EurActiv.cz 2015, online). Jak se bude spolupráce vyvíjet v dalších letech, je zatím možné v této době pouze odhadovat. Vliv bude mít nepochybně ekonomická situace země a také výsledky dalších parlamentních voleb. Je také nutné vzít v potaz, jak by zareagovala Evropská unie na případné obnovení žádosti země o vstup. Lze spekulovat, zda islandská vláda stáhla žádost opravdu jen kvůli obavám o ztrátu kontroly nad rybářským a zemědělským sektorem, nebo sehrála roli také skutečnost, že by Velká Británie a Nizozemsko mohly bojkotovat vstup země kvůli nevyřešeným sporům o Icesave.

Island vždy preferoval spíše spolupráci na základě bilaterálních dohod týkajících se ekonomické spolupráce, tedy možnost expanze na ostatní trhy. Zemi se od 90. let nebyvale hospodářsky dařilo a od nového tisíciletí lze hovořit o „ekonomickém zázraku“. To bylo zapříčiněno na jedné straně značnou industrializací země, na druhé pak privatizací bankovního sektoru. Peněžní ústavy získávaly extrémně výhodné půjčky od zahraničních investorů, které pak nabízely svým domácím klientům. Jak se však projevilo v září 2008 po krachu americké burzy, jedna z tehdy nejsilnějších ekonomik v Evropě se pohybovala na velmi tenkém ledě. Během několika týdnů padly všechny islandské banky a země stála na pokraji bankrotu. Situaci stabilizoval zásah Mezinárodního měnového fondu a také půjčky od severských států a dalších partnerů. Ekonomická krize s sebou přinesla také krizi stranického systému. Do té doby dlouho vládnoucí středopravicová koalice byla obviňována z podílu na islandské krizi, což vyvrcholilo až vládní demisí a předčasnými volbami, ve kterých uspěly levicové subjekty. V tomto období byla přístupu do Evropské unie nakloněna největší část obyvatel. Levicová koalice spatřovala v členství ekonomickou a měnovou stabilizaci a znovuoobnovení důvěry v islandský trh. Země tak poté, co návrh na začlenění státu do EU prošel parlamentem, podala oficiální přihlášku v červenci roku 2009. Hospodářská situace se však začala rychle zlepšovat a Islandané, kteří se vzchopili po temném období, přestali spatřovat smysl hlubší integrace. Po vítězství euroskeptické středopravice na jaře 2013 bylo jasné, že otázka členství Islandu v Evropské unii už

nadále nebude představovat hlavní téma. O dva roky později Island oficiálně jako první země v historii Evropské unie stáhl přihlášku o přístupu a lze prozatím jen spekulovat, jak bude probíhat následný vývoj.

Závěr

Tématem této práce byla analýza vztahu Islandu vůči Evropské unii vztahu výrazně ovlivněného mnoha specifickými faktory. Země se tradičně, ve snaze zachovat si svou neutralitu, nezávislost a výlučné postavení v oblasti rybolovu, stavěla negativně ke spolupráci s mezinárodními organizacemi a stejně tak odmítala i integraci do evropských struktur. Výrazná změna orientace zahraniční politiky přišla po roce 2008, kdy Island prošel silnou hospodářskou krizí, která mimo ekonomickou recesi vedla k otřesu stranického systému a zásadní změně veřejného mínění v otázce členství v Evropské unii. Nově zvolená proevropsky orientovaná vláda podala v červenci roku 2009 oficiální žádost o vstup do EU a následující rok Island zahájil přístupová jednání. Díky rychle se zlepšující hospodářské situaci však občané přestávali spatřovat výhody plynoucí z členství. V následujících volbách opět uspěly „tradiční“ konzervativní strany vystupující proti integraci. V březnu letošního roku Island jako historicky první země stáhl přihlášku o začlenění do EU.

Primárním cílem práce byla analýza konkrétních důvodů dlouhodobého nezájmu Islandu o spolupráci s Evropskou unií a následně faktorů, které v aktuálním vývoji posledních sedmi let přiměly islandskou vládu změnit strategii v otázce vstupu do EU. Sekundárním cílem byla systematická deskripce vývoje vztahů Islandu a mezinárodních organizací v časovém období od konce druhé světové války do současnosti s důrazem na objasnění zásadních milníků a jejich vnitropolitickou reflexi. Jednotlivé kapitoly odpovídaly na dvě výzkumné otázky položené v úvodu: *Jaké jsou důvody a politicko-ekonomické pozadí dlouhodobého nezájmu Islandu o začlenění do struktur Evropské unie? Které faktory přispěly ke změně islandského postoje vůči Evropské unii a vedly k zahájení přístupových rozhovorů?* Tato bakalářská práce je jednopřípadovou studií. Pro zpracování tématu byla využita zejména analytická metoda zkoumající na základě specifických faktorů Islandu jeho vztah k evropským integračním procesům. K hlubšímu vysvětlení některých souvislostí týkajících se zejména oscilace postoje k Evropské unii bylo nutné použít i metodu deskripce.

Islandský postoj vůči integračním procesům vždy velmi výrazně ovlivňovalo mnoho specifických faktorů, kterým se věnovala první kapitola práce. Základní příčinou neochoty prohlubovat spolupráci je velmi citlivá otázka rybolovu. Islandská ekonomika je na daném odvětví z velké části závislá. Přijetím pravidel Společné rybolovné politiky by se musela vzdát exkluzivního práva lovit ve vzdálenosti 200 námořních mil od

břehu, kvůli kterému vedla v 50. a 70. letech tzv. tresčí války s Velkou Británií. Spor nakonec vyřešila až Konvence OSN o mořském právu. Obava panuje také z nutnosti přijetí kvót omezujících výlov a následného uvalení sankcí. Velmi zásadní vliv na postoj k Evropské unii představuje důraz kladený na národní sebeurčení. To je způsobeno jednak výraznou homogenitou obyvatelstva a jednak tím, že země byla dlouhá staletí součástí Norského a později Dánského království. Island získal svou suverenitu až roku 1918 vytvořením Dánsko-islandské personální unie, samostatnosti pak dosáhl až o více než čtvrt století později. Je tedy zcela zřejmé, že obyvatelé nechtějí opět postoupit svou nezávislost a přijímat evropskou legislativu. Nálada veřejnosti se promítá také do složení vládních koalic. Dlouhá léta vychází z voleb vítězně konzervativní Strana nezávislosti vyznávající „tradiční“ hodnoty země, což leccos napovídá o nezájmu Islandců o členství v EU. Podíl na nezájmu o integraci sehrála i výjimečná poloha ostrova, které využily Spojené státy americké. Jejich armáda byla na ostrově přítomna již během druhé světové války, kdy neutrálnímu Islandu bez vlastních ozbrojených složek zajišťovala bezpečnost i obranu. Po válce zájem Američanů o setrvání na ostrově vzrostl vzhledem k nově se rodícímu konfliktu a stále větší expanzi Sovětského svazu. Přítomnost vojsk zajistila Islandu slušný ekonomický profit a výraznou pomoc v období politických bojů s Velkou Británií skrze rozšiřující se rybolovné pásmo. Island se v rámci vyjednávání stával vůči Britům stále agresivnějším, neboť si uvědomoval, že pokud Američané nechtějí riskovat ztrátu pozice na keflavické vojenské základně, budou se za něj muset postavit.

I přes zmíněný negativní postoj Islandu vůči evropským integračním procesům se v průběhu druhé poloviny 20. století stal Island členem několika nadnárodních organizací. O členství v Evropském společenství volného obchodu usiloval kvůli možnosti uzavření bilaterálních dohod s EHS zajišťujících lepší export na evropské trhy. Ekonomicky významnou událost představoval pro Island rok 1994, kdy se spolu s dalšími dvěma zeměmi EFTA stal součástí Evropského hospodářského prostoru a získal tak přístup na jednotný evropský trh. Od roku 2001 je také přidruženým členem Schengenského prostoru, neboť většina jeho partnerů spolupracujících v rámci Severské pasové unie vstoupila do EU a reálně hrozilo, že Island by musel znovu v rámci Skandinávie zavést pasové kontroly.

Zásadní obrat postoje vůči Evropské unii přinesla finanční krize v roce 2008, která způsobila kolaps islandského bankovního systému vedoucí zemi k ekonomické recesi. V 90. letech zde došlo k privatizaci třech největších bankovních společností.

Těmto ústavům se pak podařilo získávat finance od zahraničních investorů s velmi nízkými úroky, což jim umožňovalo nabízet výhodné půjčky domácím klientům. Velkým problémem se ukázala být značná provázanost islandské centrální banky s politickou scénou, což vedlo následně k protestům obyvatelstva, které obviňovalo vládní strany z podílu na pádu islandského bankovního sektoru. Tři největší zprivatizované banky vyhlásily po zbankrotování americké investiční společnosti Lehman Brothers v září 2008 insolvenční. Tato událost navíc přispěla k opětovnému narušení historicky ne zcela pevných vztahů s Velkou Británií. Společnost Landsbanki založila online pobočku Icesave a pronikla s ní na britský a nizozemský trh. Po vyhlášení bankrotu požadovalo na 400 000 klientů této dceřiné společnosti po islandské vládě, která v té době znovu všechny tři banky zestátnila, zpět své vklady.

Hospodářská krize způsobila otřes stranického systému a měla výrazný dopad na veřejné mínění. Středopravicová Haardeho vláda podala začátkem roku 2009 pod nátlakem nespokojeného demonstrujícího obyvatelstva demisi a země směřovala k předčasným volbám, z nichž vítězně vzešla proevropsky orientovaná sociální demokracie, jež spatřovala v Evropské unii záruku stabilizace měny a jedinou možnost ochrany před dalším ekonomickým otřesem. Poté, co se parlament těsnou většinou vyslovil pro členství, podal Island 16. července 2009 oficiální žádost o vstup do EU. Od nové vládní koalice se očekávalo, že dokáže obnovit důvěru v politické instituce. Opak byl pravdou, neboť občané nebyli s jejími kroky v podobě návrhu zákona o kompenzaci ztrát Britům a Nizozemcům či neprosazení změny ústavy spokojeni. Navíc se země začala z krize rychle zotavovat. Získala obrovskou finanční injekci od Mezinárodního měnového fondu, skandinávských partnerů a také několika dalších evropských států. Pragmatický islandský národ postupně zjišťoval, že ekonomika se stává opět stabilní a přestával v členství v EU shledávat výhody. Pro podporu vstupu se vyjadřovalo stále méně občanů, což byl také jeden z důvodů, proč následující parlamentní volby v roce 2013 vyhrály opět konzervativní strany prosazující „tradiční“ islandské hodnoty, sestavily vládu a pozastavily přístupové rozhovory s Bruselem. Situace zašla tak daleko, že 12. března 2015 islandský ministr zahraničí Sveinsson oznámil svému lotyšskému protějšku (Lotyšsko předsedá Radě EU), že vláda se rozhodla stáhnout žádost o členství v Evropské unii. Island se tak stal historicky první zemí, která přístupové rozhovory dobrovolně přerušila.

Na základě získaných informací je možné zodpovědět výzkumné otázky. Zásadní důvod a politicko-ekonomické pozadí nezájmu o vstup do Evropské unie

představují specifické geopolitické faktory v podobě ekonomické závislosti země na rybolovu, silného uvědomění si národní identity a dlouhodobé orientace zahraniční politiky země na Spojené státy americké. Jak se ukázalo, Island má i bez plného členství přístup na jednotný trh Evropské unie, je součástí schengenského prostoru, a přitom se nemusí zabývat pro něj tolik citlivou otázkou rybolovu a přijetím pravidel Společné rybolovné politiky. Změnu postoje k integraci způsobila finanční krize a zhroucení bankovního sektoru, což vyvrcholilo až krátkodobou změnou vládní koalice. Současné stažení žádosti o členství v EU je jasným ukazatelem toho, že Islandané nemají o členství v Evropské unii zájem a dočasný obrat způsobila jen pragmatická vize zlepšení ekonomické situace a stabilizace hospodářství po roce 2008.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou vztahu Islandu vůči Evropské unii, který výrazně ovlivnila jistá specifika tohoto ostrova. Práce si dala za cíl najít konkrétní důvody nezájmu o spolupráci a naopak takové faktory, které přiměly islandskou vládu změnit strategii v otázce přistoupení do EU.

Práce je vystavěna na základě tří hlavních kapitol. První z nich zkoumá specifické rysy Islandu, konkrétně geografickou, politickou a ekonomickou situaci. Zahrnuje také zvláštní vztah země se Spojenými státy americkými. Druhá kapitola začíná charakteristikou vývoje událostí v poválečné Evropě, pozvolnou integrací západoevropských zemí do nadnárodních struktur a reakcí Skandinávie na tyto procesy založením Severské pasové unie, kterou lze s trochou nadsázky označit za předchůdce Schengenského prostoru ze severu. Dále kapitola popisuje přístup Islandu do Evropského společenství volného obchodu, následně expanzi na společný trh Evropské unie v rámci Evropského hospodářského prostoru a na závěr začlenění ostrova do Schengenského prostoru. Poslední kapitola je věnována změně postoje Islandu v otázce vstupu do EU. Týká se ekonomických a politických faktorů, které k tomuto obratu přispěly. V závěru kapitoly je přiblížena aktuální situace. Pomocí těchto jednotlivých faktorů jsou zodpovězeny stanovené výzkumné otázky.

Klíčová slova: Island, Evropská unie, integrace, rybolov, národní identita, finanční krize, krach bankovního sektoru

Abstract

Bachelor's thesis analyzes the relationship of Iceland to the European Union, which is greatly affected by specifics of this island. Thesis has set a goal to find reasons for lack of cooperation and on the other hand to find factors that prompted the Icelandic Government to change strategy on the accession to the EU.

The thesis is built upon three main chapters. The first one examines the specific features of Iceland, in particular geographic, political and economic situation. It also includes the country's relationship with the United States. The second chapter begins with the definition of events in postwar Europe, gradual integration of Western European countries into multiinternational structures and reactions of Scandinavia on

these processes by establishing the Nordic Passport Union, which can be with a little exaggeration, the predecessor of the Schengen pact from the north. Further chapter describes the approach of Iceland to the European Free Trade Association, subsequently expanding the shared market of the European Union within the European Economic Area and finally integration of the island into the Schengen area. The last chapter is devoted to a change of attitude on the issue of Iceland's accession to the EU. It concerns the economic and political factors, which contributed to this turnover. At the end of the chapter is released current situation. Using these individual factors to answer addressed research questions.

Keywords: Iceland, European Union, integration, fishing, national identity, financial crisis, collapse of the banking sector

Literatura

„About the Parliament – Introduction Brochure“ *Althingi.is* (online). Dostupné z: <http://www.althingi.is/pdf/Althingi2013_enska.pdf> (19. 11. 2014).

Ármansson, Bjarki. 2015. „Nearly eighty percent of Icelanders support EU referendum“ *Vísir.is*, 22. 3. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.visir.is/nearly-eighty-percent-of-icelanders-support-eu-referendum/article/2015150329792>> (29. 3. 2015).

Baldwin, Richard, Charles Wyplosz. 2008. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada.

Bergman, Torbjörn. 2007. *Europeization and Icelandic political parties*. Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/7695/>> (16. 2. 2015).

Bergmann, Eiríkur. 2009. „Sense of Sovereignty. How national sentiments have influenced Iceland’s European policy“ *Icelandic Review of Politics and Administration* 5 (2), 203–223. Dostupné z: <<http://www.irpa.is/article/view/1013>> (1. 4. 2015).

Bergmann, Eiríkur. 2013. „Reconstituting Iceland – constitutional reform caught in a new critical order in the wake of crisis“ Conference Paper. Dostupné z: <http://www.academia.edu/2463798/Reconstituting_Iceland_constitutional_reform_caught_in_a_new_critical_order_in_the_wake_of_crisis> (29. 3. 2015).

Bjarnason, Magnus. 2010. *The Political Economy of Joining the European Union. Iceland’s Position at the Beginning of the 21st Century*. Amsterdam: University Press.

Bjorgulfsdottir, Margret. 1989. „The Paradox of a Neutral Ally: A Historical Overview of Iceland's Participation in NATO“ *Fletcher Forum of World Affairs* 13 (1), 71–94. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (25. 2. 2015).

Busch, Magdalena, Edward Molendowski. 2011. „The Global Financial Crises and the Problem of Iceland’s Membership in the European Union“ *Folia Oeconomica Stetinensia* 10 (2), 110–119. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (15. 3. 2015).

Centonze, Arthur, L. 2011. „Iceland’s Financial Meltdown“ *Journal of Financial Education* 37 (1/2), 131–166. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (20. 3. 2015).

Cihelková, Eva. 2003. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck.

„Co je Schengen“ *Euroskop.cz*, (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/>> (16. 2. 2015).

Dedman, Martin J. 2010. *The Origins and Development of the European Union 1945–2008*. London and New York: Routledge.

Dinan, Desmond. 1994. *Ever Closer Union*. Boulder: Lynne Rienner.

“Economy of Iceland“ *Central Bank of Iceland*, (online). Dostupné z: <<http://www.cb.is/publications-news-and-speeches/publications/economy-of-iceland/>> (26. 11. 2014).

„EFTA through the years“ *The European Free Trade Association*, (online). Dostupné z: <<http://www.efta.int/about-efta/history>> (7. 3. 2015).

Eiríksson, Stefán. 2004. „Deeply involved in the European project: membership of Schengen.“ Pp. 50–60 in Baldur Thorhallsson (ed.). *Iceland and European Union: on the Edge*. London and New York: Routledge.

„Evropský hospodářský prostor (EHP), Švýcarsko a sever“ *Evropský parlament*, (online). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.3.html> (15. 3. 2015).

Fiala, Petr, Markéta Pitrová. 2009. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Forsberg, Tuomas. 2013. „The rise of Nordic defence cooperation: a return to regionalism?“ *International Affairs* 89 (5), 1161–1181. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (6. 3. 2015).

Gudmundsson, Gudmundur J. 2006. „The Cod and the Cold War“ *Scandinavian Journal of History* 31(2), 97–118. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (26. 2. 2015).

Gylfason, Thorvaldur. 2011. „From Crises to Constitution“ *VOX CEPR's Policy Portal*. Dostupné z: <<http://www.voxeu.org/article/crisis-constitution-insights-iceland>> (12. 4. 2015).

Gylfason, Thorvaldur. 2013. „Democracy on ice: a post-mortem of the Icelandic constitution“ *Open Democracy*, 19. 6. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/thorvaldur-gylfason/democracy-on-ice-post-mortem-of-icelandic-constitution>> (29. 3. 2015).

Hardarson, Ólafur. 2002. „The Icelandic Electoral System 1844–1999“ in Bernard Grofman, Arend Lijphart (eds.). *The Evolution of Electoral and Party System in the Nordic Countries*. New York: Agathon Press.

Hardarson, Ólafur, Th., Gunnar H. Kristinsson. 2004. „Iceland – Parliamentary election of 10 May 2003“ *European Journal of Political Research* 43 (7/8), 1024–1029. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (27. 3. 2015).

Hardarson, Ólafur, Th., Gunnar H. Kristinsson. 2005. „Iceland“ *European Journal of Political Research* 44 (7/8), 1041–1048. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (27. 3. 2015).

Hardarson, Ólafur, Gunnar H. Kristinsson. 2007. „Iceland“ *European Journal of Political Research* 46 (7/8), 974–979. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (30. 11. 2014).

Hálfðanarson, Gudmundur. 2004. „Discussing Europe: Icelandic nationalism and European integration.“ Pp. 128–144 in Baldur Thorhallsson (ed.). *Iceland and European Union: on the Edge*. London and New York: Routledge.

Hilson, Mary. 2008. *The Nordic model: Scandinavia since 1945*. London: Reaktion Books.

„History“ *Keflavik International Airport*, (online). Dostupné z: <<http://www.kefairport.is/English/Shortcuts/About-us/History/>> (26. 2. 2015).

„History – The Icelanders and the Sea“ *Ministry of Fisheries and Agriculture*, (online). Dostupné z: <<http://www.fisheries.is/history/>> (26. 11. 2014).

Hloušek, Vít, Roman Chytilek, Lubomír Kopeček, Maxmilián Strmiska. 2005. *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál.

Horčíčka, Václav, Martin Kovář. 2005. *Dějiny evropské integrace I*. Praha: Triton.

„How is Iceland governed?“ *Government Offices of Iceland*, (online). Dostupné z: <<http://www.government.is/how-iceland-is-governed/>> (25. 9. 2014).

Howden, David. 2014. „The Icelandic and Irish Banking Crises“ *The Independent Review* 18 (3), 421–439. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (24. 3. 2015).

„Iceland moves further away from joining EU“ *Icenews.is*, (online). Dostupné z: <<http://www.icenews.is/2013/09/19/iceland-moves-further-away-from-joining-eu/>> (29. 3. 2015).

„Iceland not interested in joining EU“ *Icenews.is*, (online). Dostupné z: <<http://www.icenews.is/2014/11/11/iceland-not-interested-in-joining-eu/>> (29. 3. 2015).

„Iceland parliament votes for EU membership“ *The Guardian*, (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2009/jul/16/iceland-parliament-votes-eu-membership>> (27. 3. 2015).

„Iceland, the Republic“ *The Central Bank of Iceland*, (online). Dostupné z: <<http://www.sedlabanki.is/uploads/files/history%20and%20culture.pdf>> (23. 11. 2014).

„Iceland’s election – Right back“ *The Economist*, (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/news/europe/21577107-voters-return-parties-led-iceland-its-economic-meltdown-right-back>> (27. 3. 2015).

„Iceland’s president re-elected for fifth term“ *The Guardian*, (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2012/jul/01/iceland-president-olafur-grimsson-reelected>> (3. 3. 2015).

Indridason, Indridi, H. 2005. „A theory of coalitions and clientelism: Coalition politics in Iceland, 1945–2000“ *European Journal of Political Research* 44 (3), 439–464. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (25. 3. 2015).

Ingimundarson, Valur. 2007. „Iceland’s Security Identity Dilema. The End of a U.S. Military Presence“ *The Fletcher Forum of World Affairs* 31 (7), 7–23. Dostupné z: <<http://www.heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/forwa31&div=6&collection=journals>> (23. 2. 2015).

Ingimundarson, Valur. 2012. „Britain, the United States and the Militarization of Iceland 1945–1951“ *Scandinavian Journal of History* 37 (2), 198–220. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (25. 9. 2014).

„Island – základní informace o teritoriu“ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*, (online). Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/island/> (23. 11. 2014).

Ísleifsson, Atli. 2015. „Thousand gather in Reykjavík to protest government“ *Visir.is*, 15. 3. 2015, (online). Dostupné z: <<http://www.visir.is/thousands-gather-in-reykjavik-to-protest-government/article/2015150319293>> (18. 3. 2015).

„Jak funguje Evropská unie – historie“ *Evropská unie*, (online). Dostupné z: <http://europa.eu/about-eu/eu-history/1960-1969/1961/index_cs.htm> (7. 3. 2015).

„Jaké jsou režimy měnové politiky?“ *Česká národní banka*, (online). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/faq/jake_jsou_rezimy_menove_politiky.html> (24. 3. 2015).

Janičková, Lenka. 2012. „Nezávislost de jure versus de facto – hrozba dichotomie. Islandská centrální banka“ *Central European Review of Economic Issues* 15, 63–70. Dostupné z: <<http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/cerei/cs/Papers/VOL15NUM01/PAP06.pdf>> (9. 4. 2015).

Jännäri, Kaarlo. 2009. „Report on Banking Regulation and Supervision in Iceland: Past, present and future“ *Prime Minister's Office*, (online). Dostupné z: <http://eng.forsaetisraduneyti.is/media/frettir/KaarloJannari__2009.pdf> (9. 4. 2015).

Jensdottir-Hardarson, Solrun B. 1974. „The Republic of Iceland 1940–1944: Anglo-American attitudes and influences“ *Journal of Contemporary History*, 9 (4), 27–56. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (15. 10. 2014).

Jolly, David. 2008. „\$2.5 Billion Is Added to Bailout for Iceland“ *The New York Times*, 20. 11. 2008 (online). Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2008/11/21/business/worldbusiness/21icebank.html?adxnnl=1&adxnnlx=14277246728wDWfEaVYPODgQZkjU5pg>> (25. 3. 2015).

Jóhannesson, Gudni T. 2004. „To the Edge of Nowhere? U.S.-Icelandic Defense Relations during and after the Cold War“ *Naval War College Review* 57 (3/4), 115–137. Dostupné z: <<https://www.usnwc.edu/getattachment/2ed3bead-216a-415a-a861-f386b3e0c346/The-the-Edge-of-Nowhere--U-S--Icelandic-Defense-Re.aspx>> (26. 2. 2015).

Jóhannesson, Thori. 2010. „Agriculture in Iceland: Conditions and Characteristics“ *Ministry of Foreign Affairs*, (online). Dostupné z: <www.eu.mfa.is> (1. 3. 2015).

Jóhannesson, Gudni, Thorlacius. 2013. *The History of Iceland*. Santa Barbara: ABC-CLIO.

Kadečková, Helena. 2001. *Dějiny Islandu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Karlsson, Gunnar. 2000. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Khol, Radek. 2010. „Západoevropská unie – spící obr, či nedochůdče?“ *Mezinárodní vztahy* 31 (2), 29–37. Dostupné z: <<http://mv.iir.cz/article/view/1020>> (6. 3. 2015).

Kopeček, Lubomír. 2003. „Politika v ministátu: islandský stranický a politický systém ve 20. století.“ *Politologická revue* 9 (2): 116–138.

Kristinsson, Gunnar, H. 1991. „The Icelandic Parliamentary Election of April 1991: A European Periphery at the Polls“ *Scandinavian Political Studies* 14 (4), 343–353. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (16. 3. 2015).

Kubátová, Eliška. 2015. „Island stáhl přihlášku do EU, bod zlomu to ale není“ *EurActiv.cz*, 13. 3. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/island-stahl-prihlasku-do-eu-bod-zlomu-to-ale-neni-012524>> (29. 3. 2015).

Kunešová, Hana, Eva, Cihelková a kol. 2006. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck.

Lammers, Karl Ch. 2006. „The Nordic Countries and the German Question after 1945“ *Contemporary European History* 15 (4), 443–452. Dostupné z: <www.jstor.org> (6. 3. 2015).

Lansford, Tom. 2014. *Political Handbook of the World 2014*. Thousand Oaks: SAGE.

Majer, Kaniok. 2011. „Příčiny islandské žádosti o vstup do EU: Postupná proměna nebo náhlý skok?“ *Mezinárodní vztahy* 46 (3), 77–92. Dostupné z: <<https://mv.iir.cz/article/view/415>> (2. 10. 2014).

Maškarinec, Pavel. 2007. „Parlamentní volby na Islandu – květen 2007“ *European Electoral Studies* 2 (2), 194–210. Dostupné z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/004/EVS_02_02_5.pdf> (27. 3. 2015).

Maškarinec, Pavel. 2009. „Parlamentní volby na Islandu 2009: historické vítězství levice“ *European Electoral Studies* 4 (2), 183–193. Dostupné z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/008/evs_4_2_7.pdf> (25. 3. 2015).

Maškarinec, Pavel. 2012. „Prezidentské volby na Islandu 2012“ *European Electoral Studies* 7 (2), 171–179. Dostupné z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/014/EVS_7_2_7.pdf> (26. 11. 2014).

Maškarinec, Pavel. 2013. „Obrat vpravo: Islandské parlamentní volby 2013“ *European Electoral Studies* 8 (1), 75–87. Dostupné z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/015/evs_8_1_6.pdf> (3. 3. 2015).

McGrane, Sally. 2010. „Icelander’s Campaign Is a Joke, Until He’s Elected“ *The New York Times*, 25. 6. 2010 (online). Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/06/26/world/europe/26iceland.html?_r=0> (1. 4. 2015).

„New Party in Town“ 2014. *Iceland Review*, (online). Dostupné z: <<http://icelandreview.com/news/2011/12/09/new-party-town>> (1. 4. 2015).

„New Political Party's Bright Future“ 2014. *Iceland Review*, (online). Dostupné z: <<http://icelandreview.com/news/2012/01/06/new-political-partys-bright-future>> (1. 4. 2015).

Nugent, Neil. 2004. *European Union Enlargement*. New York: Palgrave Macmillian.

„Ný ríkisstjórn formlega tekin við“ *Morgunblaðid*, (online). Dostupné z: <http://www.mbl.is/frettir/kosning/2013/05/23/ny_rikisstjorn_formlega_tekin_vid/> (28. 3. 2015).

Orebech, Peter. 2010. „The Icesave Bank of Iceland; From rock-solid to volcano hot: is the EU deposit guarantee scheme resisting financial meltdown?“ *Croatien Yearbook of European Law and Policy* 6 (6), 127–152. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (24. 3. 2015).

Ólafsson, Jón. 2007. „Decomposing Capitalism: Socialists in Power, Iceland 1956–1958“ *Bifröst Journal of Social Studies*, 18–30. Dostupné z: <http://skemman.is/en/stream/get/1946/7626/20257/1/Jon_Olafss.pdf> (26. 2. 2015).

Peck, Tom. 2013. „Iceland re-elects centre-right political parties blamed for financial meltdown“ *The Independent*, 28. 4. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/iceland-reelects-centreright-political-parties-blamed-for-financial-meltdown-8591874.html>> (1. 4. 2015).

Pikna, Bohumil. 2010. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde.

Pítrová, Mariana. 2013. „Makrelová válka. Island a Faerské ostrovy proti EU“ *Euroskop.cz*, 30. 7. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/46/22732/clanek/makrelova-valka-island-a-faerske-ostrovy-proti-eu/>> (29. 3. 2015).

Polák, Pavel. 2011. „Islandřané chtějí po krizi opravdovou změnu. Mění Ústavu“ *Český rozhlas*, 8. 11. 2011 (online). Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/972682> (29. 3. 2015).

Polochová, Iveta. 2009. „Island nakročil do EU, formálně požádal o vstup“ *iDNES.cz*, 23. 7. 2009 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/island-nakrocil-do-eu-formalne-pozadal-o-vstup-f47-/zahranicni.aspx?c=A090723_114657_zahranicni_ipl> (21. 3. 2015).

„Population“ *Statistics Iceland*, (online). Dostupné z: <<http://statice.is/?PageID=1170&src=https://rannsokn.hagstofa.is/pxen/Dialog/varval.asp?ma=MAN00000%26ti=Population+-+key+figures+17032014+++++++%26path=../Database/mannfjoldi/Yfirlit/%26lang=1%26units=Number>> (19. 11. 2014).

Rebhan, Thorhallsson. 2011. „Iceland’s Economic Crash and Integration Takeoff: An End to European Union Scepticism?“ *Scandinavian Political Studies* 34 (1), 53–73. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (27. 3. 2015).

„Reforma společné rybářské politiky“ *Evropská komise*, (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/fisheries/reform/index_cs.htm> (2. 3. 2015).

Robert, Zoë. 2014. „EU Referendum Protests Continue, 53,000 Sign Petition“ *Icelandreview.com*, 29. 3. 2014 (online). Dostupné z: <<http://icelandreview.com/news/2014/03/24/eu-referendum-protests-continue-53000-sign-petition>> (25. 3. 2015).

„Rybolov“ *Euroskop.cz*, (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/8925/sekce/rybolov/>> (2. 3. 2015).

Sigmundsdóttir, Alda. 2013. „Iceland’s election: voters fear the EU more than a return to the bad old days“ *The Guardian*, 26. 4. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/apr/26/iceland-elections-voters-fear-eu>> (27. 3. 2015).

Sigurgeirsdóttir, Silla, Robert H. Wade. 2011. „Iceland’s meltdown: the rise and fall of international banking in the North Atlantic“ *Brazilian Journal of Political Economy* 31 (5), 684–698. Dostupné z: <www.scielo.br> (24. 3. 2015).

Spinant, Daniella. 2007. „North Europe joins Schengen“ *EU observer.com*. Dostupné z: <<https://euobserver.com/news/1837>> (10. 3. 2015).

„Společná rybářská politika: vznik a vývoj“ *Evropský parlament*, (online). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.3.1.html> (2. 3. 2015).

„Stručná charakteristika politického systému“ 2014. *Businessinfo.cz*, (online). Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/island-vnitropoliticka-charakteristika-18896.html>> (27. 11. 2014).

Šulc, Jaroslav. 1966. „O činnosti Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT)“ *Mezinárodní vztahy* 1 (3), 47–53. Dostupné z: <<http://mv.iir.cz/article/view/460>> (8. 3. 2015).

„The British Plan for a large free trade area“ *Centre Virtuel de la Connaissance sur l’Europe*, (online). Dostupné z: <http://www.cvce.eu/obj/the_british_plan_for_a_large_free_trade_area-en-45d67f5a-9285-48f3-a2e2-6d81236ef8b9.html> (7. 3. 2015).

„The Fisheries“ *Ministry of Fisheries and Agriculture*, (online). Dostupné z: <<http://www.fisheries.is/fisheries/>> (26. 11. 2014).

„The Nordic Passport Convention“ *Nordic Council of Ministers*, (online). Dostupné z: <<http://www.norden.org/en/om-samarbejdet-1/nordic-agreements/treaties-and-agreements/passport-issues-citizenship-and-national-registration/the-nordic-passport-convention/>> (12. 3. 2015).

„The Official Gateway to Iceland“ *Iceland.is*, (online). Dostupné z: <<http://www.iceland.is/the-big-picture/nature-environment/geography/>> (19. 11. 2014).

„The United Nations Convention on the Law of the Sea“ *United Nations*, (online). Dostupné z: <http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective.htm#Third_Conference> (20. 2. 2015).

Thorhallsson, Baldur. 2004. *Iceland and the European Union. On the Edge*. London and New York: Routledge.

Thorhallsson, Baldur, Hjalti T. Vignisson. 2004. „A controversial step: membership of the EEA“ Pp. 38–49 in Baldur Thorhallsson (ed.). *Iceland and European Union: on the Edge*. London and New York: Routledge.

Thorhallsson, Baldur, Hjalti T. Vignisson. 2004. „The first steps: Iceland’s policy on European Integration from the foundation of the republic to 1972.“ Pp. 21–37 in Baldur Thorhallsson (ed.). *Iceland and European Union: on the Edge*. London and New York: Routledge.

Thorhallsson, Baldur, Hjalti T. Vignisson. 2004. „The special relationship between Iceland and the United States of America“ Pp. 103–127 in Baldur Thorhallsson (ed.). *Iceland and European Union: on the Edge*. London and New York: Routledge.

Tichý, Luboš. 2006. *Dokumenty ke studiu evropského práva*. Praha: Linde.

Urwin, Derek W. 1995. *The Community of Europe. A History of European Integration since 1945*. London, New York: Routledge.

Veber, Václav. 2012. *Dějiny sjednocené Evropy. Od antických počátků do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Vermeulen, Gert, Wendy De Bondt. 2015. *Justice, Home Affairs and Security, European and international institutional and policy development*. Antwerpen-Apeldoorn: Maklu.

„Výměty“ *Evropská komise*, (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/cfp_factsheets/discards_cs.pdf> (2. 3. 2015).

Waterfield, Bruno. 2013. „Iceland heads for EU referendum“ *The Telegraph*, 22. 5. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/iceland/10073787/Iceland-heads-for-EU-referendum.html>> (27. 3. 2015).

„What is the Vision of Humanity in the 21st Century?“ *Vision of Humanity*, (online). Dostupné z: <<http://www.visionofhumanity.org/#/page/our-vision>> (23. 11. 2014).

Zarrilli, Luca. 2011. „Iceland and the Crisis: Territory, Europe, Identity“ *Romanian Review on Political Geography* 13 (1), 5–15. Dostupné z: <www.ebscohost.com> (25. 3. 2015).